Ազգ
AZG
armenian daily

Հոկտեմբեր 31
1992
Շաբաթ

օրաթերթ
Բ տարի, թիւ 121 (213)
գինը 2 ռ.

Երեւան 375010
Հանրապետութեան 47

դասիչ 69149

հեռ. 581841, ծախս 562941, տելեքս 243266 CPIRI SU

Գանձասարը թշնամու օդուժի հարվածի տակ

Կասաղի մարտեր Խրամորթ-Խանաբաղ ուղղությամբ

Ինչպես հաղորդում է «Նոյյան տապան» գործակալությունը, հոկտեմբերի 29-ին ադրբեջանական օդուժն ավիառումբեր է նետել Մարտակերտի շրջանի Վանք եւ Առաջաձոր գյուղերի վրա, որի հետեւանքով վիրավորվել են 7 խաղաղ բնակիչներ: Վնասվել է Գանձասար վանքի համալիրը: Երեկ ադրբեջանական օդուժը ռմբակոծել է Ասկերանի շրջանի Խանաբաղ գյուղը: Տուժածների մասին տվյալները ճշտվում են: Երեկ առավոտյան ադրբեջանական կազմավորումները նոր հարձակում են ձեռնարկել Ասկերանի շրջանի Խանաբաղ եւ Խրամորթ գյուղերի ուղղությամբ, որտեղ կասաղի մարտեր են ընթանում: Գործակալությունը տեղեկացնում է նաեւ, որ Լաչինի մարդասիրական միջանցքի մատույցներում ընթացող մարտերի ժամանակ սպանվել է ադրբեջանական բանակի 10 զինվոր: ■

Ընդունելություն Հայաստանի կառավարությունում

Հոկտեմբերի 30-ին վարչապետ …ոսրով Հարությունյանն ընդունեց …այաստանում Գերմանիայի Ֆե…երատիվ Հանրապետության ժա…անակավոր հավատարմատար …ոլֆգանգ Բրեսին եւ զրույց ունե…ավ երկու երկրների միջեւ տնտե…ական, բանկային, գիտական եւ …իտատեխնիկական համագործակ…ության զարգացման հարցերի …ուրջ: Շոշափվեցին նաեւ Հայաս…անին մարդասիրական օգնու…յուն ցույց տալու, ինչպես նաեւ …ոխադարձ հետաքրքրություն ներ…այացնող մի շարք այլ հարցեր:

Նույն օրը վարչապետ Խոսրով …արությունյանն ընդունեց ֆրան…իական «Բժիշկներ առանց սահ…անի» կազմակերպության Բել…իայի մասնաճյուղի Հայաստանի …ատասխանատու Անոն Դրեոյին …ւ նույն կազմակերպության Խար…երդի թիվ 2 գիշերօթիկ տան մանկավարժական ծրագրի պատաս…ւանատու Թիերի Շառլիենին:

Գիշերօթիկի շենքը, որը նախ…իմում ծերանոց է եղել եւ որտեղ …երկայումս հասուկ խնամքի տակ …ն գտնվում 4–7 տարեկան տկարա…իտ ու հաշմանդամ 140 երեխա…եր, իր հարմարություններով չի …ավարարում այդպիսի հիմնարկու…յան պահանջներին: Հյուրերը …արչապետին ներկայացրին շենքը …իվանդ երեխաների համար վերա…արմարեցնելու, ինչպես նաեւ …անկավարժական աշխատանքնե…ի վերակառուցելու իրենց ծրագի…ը: Մանկավարժական-դաստիարակչական աշխատանքների վերա…ազմակերպման ծրագրի կատարմ…ությամբ նրանք մասնավորապես …անհրաժեշտ են համարում ավե…ացնել դայակ-դաստիարակների …իվը եւ բարձրացնել աշխատա…արձը, իսկ շենքի վերակառուց…ան շինարարական աշխատանք…երի ֆինանսավորումը կազմակեր…ությունը պատրաստվում է վերց…ել իր վրա:

Վարչապետն ասաց, թե կազ…ակերպության առաջարկներն ու …րագիրը օրերս կքննարկվեն կա…ավարությունում: Պայմանավոր…ածություն ձեռք բերվեց, որ կազմակերպությունը սերտորեն կհամա…ործակցի ՀՀ աշխատանքի եւ սո…իալական ապահովության նա…արարության հետ: ՀՉԿ ԼՏ

Թշնամու օդուժը փորձում է փոխհատուցել հետեւակի պարտությունները

Ինչպես Ստեփանակերտից հաղորդում է մեր սեփական թղթակից **Վահրամ Աղաջանյանը**, իրադրությունը Լեռնային Ղարաբաղում շարունակում է մնալ ծայրաստիճան լարված: Ռազմաճակատի գծի տարբեր հատվածներում ադրբեջանական հենակետերից իրենց հետեւակի առաջխաղացմանը նպաստելու նպատակով հրետակոծվում են հայկական պաշտպանական դիրքերը: Ղարաբաղի ինքնապաշտպանական ուժերն արժանի հակահարված են տալիս թշնամուն: Ինչպես հայտնի է, հոկտեմբերի 29-ին Կիչան-Մրխավենդ ուղղությամբ, ուր կասաղի մարտեր են ընթանում, խփվել է ադրբեջանական բանակի Մի-25 ռազմական ուղղաթիռը: Նույն օրը հետ է մղվել թշնամու գրոհը Գյուլափլու գյուղի ուղղությամբ, որտեղ թշնամին մեծ կորուստներ է տվել:

Հետ է մղվել թշնամու հարձակումը նաեւ Մարտունու շրջանի Աշան գյուղի ուղղությամբ, որտեղ թշնամուց առգրավվել է երկու հետեւակի մարտական մեքենա:

Երեկ ադրբեջանական ռազմական ինքնաթիռները ռմբակոծել են Ասկերանի շրջանի մի շարք խաղաղ բնակավայրեր: Հետեւանքների մասին տեղեկությունները ճշտվում են:

Պարտություններ կրելով ռազմաճակատներում ադրբեջանական կազմավորումները երեկ ժամը 13:40-ին Աղդամի շրջանում տեղակայված կրակակետերից հեռահար հրետանուց կրակ են բացել Ստեփանակերտի վրա: Մայրաքաղաքի վրա ընկել է 9 արկ: Տուժածների մասին տեղեկությունները ճշտվում են:

Լաչինի մարդասիրական միջանցքի շրջանում դիրքային մարտերի ընթացքում վիրավորվել են ԼՂՀ ինքնապաշտպանության ուժերի երեք մարտիկներ: Այս մասին հաղորդում է «Սնարք» գործակալությունը: Գորիս-Լաչին-Ստեփանակերտ ճանապարհը գործում է անխափան: ■

Խորայել-Հորդանան. հաջող խոսակցություններ

Վաշինգտոնում արաբ-իսրայելական բանակցությունների շրջանակներում կայացած Իսրայել-Հորդանան առանձնաժողովից հետո երկու կողմերի պատվիրակներն էլ հանդես եկան հայտարարությամբ, նշելով, թե լուրջ հիմքեր են ստեղծվել իրենց երկրների միջեւ հետագա բանակցությունների եւ դրանց արդյունավետության համար: Իսրայելի ներկայացուցիչը միայն ավելացրեց, թե պայման է, որ հետագա բոլոր բանակցությունների վերջնական նպատակը խաղաղությունը լինի եւ ոչ թե մասնակի կամ ժամանակավոր համաձայնություններ: ■

Բոսնիայում փախստականների մեծ տեղաշարժ

ՄԱԿ-ի համապատասխան ծառայությունից երեկ հայտարարվեց, թե Բոսնիայի ամբողջ տարածքում մարդկանց մեծ տեղաշարժ է տեղի ունենում: Միայն հյուսիսային շրջաններից դեպի Խորվաթիա երեկ իջած եւ խորվաթ փախստականների եւ վիրավոր զինվորների շարասյունը ձգվում էր շուրջ 50 կմ: Բելգրադից դեպի փախստականների տարբեր հանգրվաններ երեկ առաքվեց 50 տոննա սննդամթերք: ■

Արման Նավասարդյան. «Անվտանգության խորհուրդը լուրջ քայլ արեց»

Ինչպես երեկ հաղորդել էինք, հոկտեմբերի 27-ին ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհուրդը Լեռնային Ղարաբաղի իրադրության վերաբերյալ հանդես էր եկել հայտարարությամբ, որին իր պատասխան ուղերձն էր հղել հանրապետության նախագահը:

Մեկնաբանելով ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդի այդ հայտարարությունը, Հայաստանի փոխարտգործնախարար Արման Նավասարդյանը մեր թղթակցին ասաց, թե *«անչափ լուրջ քայլ կատարվեց, երբ Անվտանգության խորհուրդը հանդես եկավ նման հայտարարությամբ»*:

Փոխնախարարի կարծիքով, առայժմ դեռ է հաշվի առնել, որ դա ընդամենը հայտարարություն է եւ ոչ թե որոշում, եւ դեռ է մտածել նաեւ մեխանիզմների մասին:

Պրն. Նավասարդյանը բարձր գնահատելով ՄԱԿ-ի մտահոգությունը կրակի դադարեցման մասին, նշեց, որ դա նաեւ նպատակաուղղված աշխատանքի արդյունք է: Անհանր շարունակ հայ դիվանագետները տարբեր հանդիպումներ են ունեցել ՄԱԿ-ի Ընդհանուր ժողովի մասնակիցների եւ գլխավոր քարտուղարի հետ:

«ՄԱԿ-ԵԱՀԽ համագործակցության մեջ ես որեւէ վտանգ չեմ տեսնում», ասաց պրն. Նավասարդյանը:

Մեր միակ մտահոգությունը նախարարի կարծիքով այն է, որ հայտարարությամբ կոչ է արվել հրավիրել Մինսկի խորհրդաժողով եւ սկսել քաղաքական բանակցություններ ըստ նախագահ Մարիո Ռաֆաելլիի հրապարակած առաջարկի: Իսկ դա շարունակությունն է Հռոմում արդեն հայտարարված այն մտքի, որ հավասարություն է դրվում Ղարաբաղը ներկայացնող հայերի եւ ադրբեջանցիների միջեւ: Պրն. Նավասարդյանը համարում է, որ այդ սկզբունքն անընդունելի է մեզ համար: Ի դեպ, Հռոմի բանակցությունների փակուղի մտնելու պատճառներից մեկն էլ հենց դա էր:

Կարեւորելով նաեւ ՄԱԿ-ի գլխավոր քարտուղարի կողմից շրջան դիտորդներ ուղարկելու առաջարկը, փոխնախարարը նշեց, որ դա կօգնի հակամարտության գոտի խաղաղարար ուժեր ուղարկելուն: *«Թեեւ խաղաղարար ուժերի հետ նույնպես չպետք է հույսեր կապել, որովհետեւ հարավսլավական օրինակը ցույց տվեց, թե դա նույնպես խնդրի լուծում չէ»*, եզրափակեց նա: ■

Վիրավորներ խաղաղ բնակչության շրջանում

Երասխավանն ու Արմաշը թշնամու կրակի տակ

Վերջին օրերի ընթացքում իրադրությունը հայ-ադրբեջանական սահմանում սրվել է: Լարված իրավիճակ է ստեղծվել հատկապես հայ-նախիջեւանյան սահմանում: Երկու օր է, ինչ Արարատի շրջանի սահմանամերձ գոտում մարտական գործողությունները չեն դադարում: Ինչպես տեղեկացնում են Հայաստանի պաշտպանության նախարարության լրատվական կենտրոնից, Նախիջեւանի զինված կազմավորումները, օգտագործելով զենքի գրեթե բոլոր տեսակները, կրակի տակ են առել հայկական պաշտպանական դիրքերը, իսկ այնուհետեւ հրետակոծել սահմանամերձ բնակավայրերը: Այսպես, հոկտեմբերի 29-ին Արմաշ գյուղում զոհվել է մեկ եւ վիրավորվել երկու խաղաղ բնակիչ, իսկ Երասխավանում վիրավորվել են մեկ խաղաղ բնակիչ եւ երկու զինվոր:

Հայկական կազմավորումներն անհրաժեշտության դեպքում դիմել են պատասխան գործողությունների: Կանխվել են մերձամարտի անցնելու հակառակորդի բոլոր փորձերը: Թշնամին կրել է մարտական տեխնիկայի եւ կենդանի ուժի կորուստներ:

Երեկ առավոտյան ժամը 7-ից Նախիջեւանի զինված կազմավորումները ծանր զինատեսակներից վերսկսել են կրակը Երասխավանի ուղղությամբ: Հայկական ուժերը դիմել են պատասխան գործողությունների: Ժամը 13-ի դրությամբ փոխհրաձգությունը գնալով թեժանում էր: Ժամը 16-ին կրակը դադարել է: Հայկական կողմից վիրավորվել է 4 մարդ, որից մեկը ծանր: Հակառակորդի կորուստների մասին տեղեկություններ չկան:

Միաժամանակ «Նոյյան տապան» գործակալությունը, վկայակոչելով Վայքի շրջանի պարետատնից ստացված տեղեկությունները, հայտնում է, թե կրակոցներ են արձանագրվել նաեւ շրջանի Բարձրունի եւ Խնձորուտ գյուղերի շրջանում, սակայն այս անգամ ադրբեջանական կազմավորումները կրակում էին միմյանց վրա: Ըստ երեւույթին, պատճառը Նախիջեւանի ներքին քաղաքական իրավիճակն է: Երեկ եւ նախորդ գիշեր գնդակոծվել են նաեւ Տավուշի, Նոյեմբերյանի եւ Կապանի շրջանների հայկական պաշտպանական դիրքերը: Տուժածներ չկան:

Համաձայն Ադրբեջանի պաշտպանության նախարարության տվյալների, երեկ եւ նախորդ գիշեր Հայաստանի տարածքից հրետակոծվել է Սադարակ ավանը: Տուժածների մասին տեղեկություններ չեն հայտնվում: ■

Կասաղի կռիվներ Անգոլայում

Անցյալ ամիս խորհրդարանական ընտրություններում ձախողված Ունիտա ընդդիմադիր շարժման զինյալները երեկ բախումներ սկսեցին Անգոլայի կառավարական ուժերի հետ երկրի բազմաթիվ մասերում, իրենց լրիվ կամ մասնակի տիրապետության տակ առնելով մեծ թվով բնակավայրեր: Նրանց ուժերը երեկ երեկոյան կռիվներ ծավալեցին մայրաքաղաք Լուանդայում, հատկապես օդանավակայանի շրջանում մղելով կասաղի մարտեր: Զոհերի թիվը դեռեւս ճշտված չէ: Մյուս կողմից, Հարավ-Աֆրիկյան հանրապետության արտգործնախարար Պիկ Բոթան հերքեց այն լուրերը, թե իր երկրի ուժերը մուտք են գործել Անգոլա, Ունիտային պաշտպանելու կառավարությանը: ■

Միածավան ներողություն է խնդրում

Ճապոնիայի վարչապետ Միածավան երեկ խորհրդարանի առաջ ներողություն խնդրեց երկրում իշխող ազատական կուսակցության ղեկավարների եւ տեղական պատգամավորների կողմից վերջին շրջանում տեղի ունեցած գայթակղալից յուրացումների եւ կաշառակերությունների համար: Նա բացատրություններ տվեց բարձրաստիճան պաշտոնյաների զանցանքների մասին: ■

Արտաշես Թումանյան. «Հայաստանում ստեղծվում է իշխանության ճգնաժամ»

«Հայաստանի խորհրդարանում …երջին ժամանակներս ստեղծվել է …գնաժամային իրավիճակ», երեկ …այացած բրիֆինգում հայտարա…ց Հայաստանի ԳԽ նախագահի …ղակալ Արտաշես Թումանյանը:

Նա ասաց, թե *«խորհրդարանն …շխատում է անարդյունավետ, եւ …ուրաքանչյուր փոքրամասնություն, …ուրաքանչյուր խումբ հնարավորու…յուն ունի ՚շրջափակելու որոշում…երի կամ օրինագծերի ընդունում…ը»*:

Արտաշես Թումանյանը նշեց, …ե ընդհանրապես Հայաստանում …տեղծվում է իշխանության ճգնա…ամ: Միեւնույն ժամանակ նա կտ…րականապես դեմ է խորհրդարանը ցրելուն, որովհետեւ, ըստ նրա, օրինական իշխանության յուրաքանչյուր ինստիտուտի բացակայությունը կհանգեցնի քաոսի:

ԳԽ փոխնախագահի կարծիքով, երբ գործադիր իշխանությունների ներկայացուցիչներին թվում է, թե նրանք կարող են առանց խորհրդարանի հանրապետությունը դուրս բերել ծանր իրավիճակից, ապա նրանք սխալվում են:

«Կամ պետք է միաժամանակ գոյատեւեն եւ խորհրդարանը, եւ գործադիր իշխանությունները, կամ չի լինի ոչ մեկը, ոչ մյուսը», բրիֆինգում հայտարարեց Արտաշես Թումանյանը. ■

Հայ-ադրբեջանական հանդիպումները շարունակվում են

Հայ-ադրբեջանական հանդիպումները երկու հանրապետությունների սահմանին շարունակվում են, հոկտեմբերի 30-ին կայացած բրիֆինգում հայտարարեց ՀՀ ԳԽ լրատվական կենտրոնի ղեկավար Արտաշես Անտինյանը: Բրիֆինգում նա նշեց, թե այդ հանդիպումները գործնական բնույթի են, լուծվում են երկաթուղու աշխատանքի, գազի եւ էլեկտրականության մատակարարման վերականգնման հարցեր: Անտինյանի կարծիքով, *«առկա է երկկողմանի շահագրգռվածություն, եւ ադրբեջանական կողմը նույնպես երկաթուղու աշխատանքի վերսկսման կողմնակից է»*: Լրատվական կենտրոնի ղեկավարը հայտնեց, թե Նոյեմբերյան-Իջեւան-Տաուշ հատվածում իրադրությունը հիմնականում պահպանվում է: ■

digitised by A.R.A.R.@

ՀՌԱԿ Հանրապետական եւ ՌԱԿ Կենտրոնական վարչությունների համատեղ նիստ

Հոկտեմբերի 29-ին տեղի ունեցած ՀՌԱԿ Հանրապետական վարչության եւ ՌԱԿ Կենտրոնական վարչության աշխատանքային երրորդ հանդիպման ժամանակ քննարկվեց Հայաստանում Ռամկավար ազատական կուսակցությանը կից որոշ ձեռնարկումների կատարման ընթացքը:

«Ազգ» թերթի խմբագրատան շինարարության վիճակը ներկայացրեց խմբագիր Հակոբ Ավետիքյանը, որը նշեց, թե շինանյութերի որոշ տեսակների ձեռքբերման հարցում եղած դժվարությունների եւ առաջին հայացքից «մանր» թվացող այլ խնդիրների պատճառով շինության կառուցումը զգալիորեն ձգձգվում է: Որոշվեց ստեղծել հանձնաժողով՝ խմբագրատան շինարարության հետ կապված դժվարությունները հարթելու եւ աշխատանքներն արագացնելու նպատակով:

Ներկայացնելով Հայաստանի տնտեսական օգնության խորհրդի Երեւանի գրասենյակի գործունեության ուսումնասիրման արդյունքները, ՀՌԱԿ Հանրապետական վարչության անդամ Համլետ Կարապետյանն ընդգծեց դրա գոյության անհրաժեշտությունը: Միաժամանակ նշվեցին Հայաստանում տնտեսական բարեփոխումներին նպաստող օրենսդրական դաշտի բացակայության պայմաններում վերջինիս դիմագրավող դժվարությունները:

Որոշվեց մեծացնել գրասենյակի գործունեության բարելավման աշխատանքները: ՀՌԱԿ Հանրապետական եւ ՌԱԿ Կենտրոնական վարչությունները կարեւորեցին կուսակցության ուսանողական միության ստեղծումը եւ պաշտպանեցին ՀՌԱԿ «Արմենական» ակումբը ուսանողական միության վերափոխելու նախաձեռնությունը:

Համատեղ աշխատանքային հանդիպումը շարունակվեց հոկտեմբերի 30-ին: ■

Հանդիպումներ Երեւանի պետական համալսարանում

Հոկտեմբերի 29-ին ՌԱԿ Կենտրոնական վարչության անդամներ Վաչե Ղազարյանը եւ Ասպետ Համաճյանը, ՀՌԱԿ Հանրապետական վարչության ատենապետ Ռուբեն Միրզախանյանը եւ ՀՌԱԿ Հանրապետական վարչության անդամներ, ՀՀ ԳԽ ՀՌԱԿ խմբակցությունից Վիգեն Խաչատրյանը, Ռաֆայել Պետրոսյանը եւ Սամվել Սահակյանը հանդիպեցին Երեւանի պետհամալսարանի ռեկտոր Նորայր Առաքելյանի հետ: Պարոն Ն. Առաքելյանը նշեց, որ Հայաստանի մայր բուհը սեպտեմբերի մեկից ինքնաֆինանսավորման է անցել, ինչը նրանց հնարավորություն է տվել կապերի մեջ մտնել արտասահմանյան համապատասխան հաստատությունների հետ եւ փոխշահավետ համաձայնությունների հասնել: Սակայն ֆինանսական վատթար վիճակը թույլ չի տալիս ոչ միայն մասնագետների պատրաստման մակարդակը բարձրացնել, այլեւ ամբողջովին օգտվել ինքնավարության ընձեռած հնարավորություններից:

Դոկտոր Վաչե Ղազարյանն իր մտահոգությունը հայտնեց ստեղծված վիճակի կապակցությամբ եւ հաղորդեց, որ սփյուռքում ՌԱԿ-ը պետհամալսարանի կարիքների նկատմամբ ուշադրություն հրավիրելու ուղղությամբ քարոզչական աշխատանք է ծավալել, քանզի անհրաժեշտ է արտասահմանի ազդեցությունից զերծ ազգային կադրեր պատրաստել, հատկապես երբ խոսքը վերաբերում է հումանիտար բնագավառի մասնագետներին:

Ռամկավար ազատական կուսակցության ներկայացուցիչները հանդիպեցին նաեւ համալսարանի իրավաբանական ֆակուլտետի դասախոսական կազմի եւ ուսանողների հետ, պատասխանեցին նրանց հետաքրքրող բազմաթիվ հարցերի: ■

Հայաստանի արդյունաբերության իրական վիճակը

«Նոյյան տապան» գործակալությունը վիճպետկոմից ստացել է տվյալներ, որոնք հնարավորություն են տալիս ավելի որոշակի պատկերացում կազմել Հայաստանի արդյունաբերության այսօրվա վիճակի մասին: Վիճպետկոմի տվյալների համաձայն, սեպտեմբերին օգոստոսի համեմատությամբ արդյունաբերության նախարարության համակարգում կտրուկ անկման միտումներ են նկատվում. այդ ժամանակամիջոցում արդյունաբերական արտադրության ֆիզիկական ծավալն ընկել է 1,8 տոկոսային կետով: Անկումը հատկապես ակնհայտ է զուգավոր մետաղների արտադրության, քիմիական եւ կենսաքիմիական, էլեկտրատեխնիկական եւ սարքաշինական ձեռնարկություններում: Իսկ թեթեւ արդյունաբերության բնագավառում անկումն այնքան էլ նկատելի չէ: Արդյունաբերության մյուս ճյուղերում տարեսկզբի համեմատությամբ աճ է նկատվում. «Հայտեղարդ» ԱՄ-ում՝ 5.6 տոկոսային կետով, «Հայշինանյութ»-ում՝ 2.5 կետով, շինարարության նախարարության համակարգում՝ 1.2 կետով, էներգետիկայի նախարարությունում 1.2 տոկոսով: Հարկ է նշել, որ ութ հիմնական արդյունաբերական նախարարություններում արտադրանքի ֆիզիկական ծավալի ինդեքսը կազմում է անցած տարվա ընդամենը 50 տոկոսը, իսկ երբեմն՝ քիչ ավելի: Անցած տարվա ինն ամիսների համեմատությամբ, հիմնական արտադրության 116 ճյուղերից միայն ութում է առկա արտադրության աճ, իսկ 73-ում չի ապահովվել նույնիսկ անցած տարվա մակարդակի 50 տոկոսը, այդ թվում՝ արտադրատեխնիկական, ժողովրդական սպառման արտադրանքինը:

Արտադրության անկումը հիմնականում կապված է հումքի եւ ուժանյութի, տրանսպորտի գների աճի հետ: Բարձր գների պատճառով արտադրանքը մեծ դժվարությամբ է իրացվում: Արտադրության վրա գների ազդեցությունը ստուգելու համար վիճպետկոմը 60 խոշոր գործարաններում ուսումնասիրություն է անցկացնում: Դրանցից 30-ից ստացված տվյալների համաձայն, չնայած հումքի գների աճին, ձեռնարկությունները հիմնականում չեն հրաժարվել նախկին մատակարարներից, քանի որ դրանք կամ միակ մատակարարողներն են, կամ էլ շատ դժվար է նոր տնտեսական կապեր ստեղծելը: Ինչպես առաջ, այնպես էլ հիմա, ուսումնասիրված արտադրությունների 85–90 տոկոսը արտադրական կարիքների համար անհրաժեշտ ուժանյութն ու նյութատեխնիկական ռեսուրսները հայթայթում է դրսում: Այսպիսի իրավիճակն արտադրությանը դնում է ուժեղ կախվածության մեջ բերված ռեսուրսների գներից, որն էլ իր հերթին մեծացնում է արտադրանքի ինքնարժեքը, այսինքն՝ գինը: Այս ամենի հետեւանքով դժվարանում է թե արտադրության կազմակերպումը, թե արտադրանքի իրացումը: Սա էլ իր հերթին արտադրանքի տեսականու նվազման պատճառ է դառնում: Սրա հետ մեկտեղ պահեստային շինությունները թե արտադրողների, թե իրացնողների կողմից լցվում են պատրաստի արտադրանքով:

Ուսումնասիրված ձեռնարկությունների 22.4 տոկոսն այս վիճակի պատճառը համարում է երկաթուղային շրջափակումը, 69 տոկոսը՝ գների աճը, 58.6 տոկոսը՝ բարձր հարկերը, 41.4 տոկոսը՝ պատվիրատուների անվճարունակությունը, 17.2 տոկոսը՝ բնակչության գնողունակության նվազումը: Բոլոր ձեռնարկություններում որպես պատճառ նշվում են նաեւ բարձր հարկերը: Ձեռնարկությունների կարծիքով, հավելյալ արժեքի հարկը չպետք է գերազանցի 10–15 տոկոսը, եկամտահարկը՝ 20–25 տոկոսը: Որոշ ձեռնարկություններ առաջարկում են միօրինակ, թեկուզեւ 50 տոկոսանոց եկամտահարկ նշանակել, մյուսները նոր հարկի՝ հանրապետության պաշտպանության ֆոնդի կողմնակից են:

Սակայն նրանք նշում են, որ այդ հարկերը հաճույքով կվճարեն ակցիզային եւ հավելյալ արժեքի հարկերի դիմաց: Վիճպետկոմի մասնագետների կարծիքով, հանրապետության հարկային քաղաքականությունը պետք է համապատասխանի բնակչության իրական եկամուտներին: ■

Հայաստան–Իրան. Առեւտրատնտեսական պայմանագրերն ընթացքի մեջ

Ինչպես հայտնի է, Հայաստանի եւ Իրանի Իսլամական Հանրապետության միջեւ դիվանագիտական պայմանագրից զատ մի շարք առեւտրատնտեսական պայմանագրեր են ստորագրվել, այդ թվում առեւտրական, մաքսային, վառելիք-էներգետիկ նախարարությունների միջեւ համաձայնագրերը: Դրանցից բացի, էկոնոմիկայի եւ արտգործնախարարությունների մակարդակով պատրաստվել է սահմանամերձ շրջաններում առեւտուր կազմակերպելու համաձայնագրի նախագիծ:

Ինչպես «Նոյյան տապան» գործակալությանը հայտնեցին ՀՀ էկոնոմիկայի նախարարության արտաքին տնտեսական կապերի դեպարտամենտում, շուտով կիրագործվեն 1 միլիոն 592 հազար դոլլար ընդհանուր գումարի 4 առեւտրական գործարքներ: Դրանք են.

1. «Նաիրիտ» ԳԱՄ-ի եւ «Kaveh industrial AOH esive GO» միջեւ՝ 39 հազար դոլլարի,
2. Վանաձորի «Պոլիմերոսինձ» եւ «Kaveh industrial AON esive GO» (20 տոննա սոսինձ)՝ 77,50 հազար դոլլարի,
3. Ագարակի պղնձամոլիբդենային կոմբինատի եւ «ESHAN Exp.CO»-ի միջեւ՝ 1 միլիոն դոլլարի,
4. «Անդրկովկասկաբել» եւ «ESHAN Exp.CO»-ի միջեւ՝ 475 հազար դոլլարի:

Արարատի ցեմենտի գործարանն արտահանել է 182 տոննա ցեմենտ: «Լույս» ԱՄ-ն արտահանել է 820 արկղ լամպ:

Ներկա դրությամբ մի շարք պետական եւ մասնավոր ձեռնարկություններ աշխատանքներ են տանում այդ ուղղությամբ: ■

Հայաստանը ՄՕԿ-ի անդամ

Ինչպես մեր թղթակցին հաղորդեց Հայաստանի արտգործնախարարության մամուլի կենտրոնի ղեկավար Նելլի Մաթեւոսյանը, երեկ Միջազգային օդերեւութաբանական կազմակերպության Ժնեւի գրասենյակից ստացվել է Հայաստանին այդ կազմակերպության մեջ ընդունելու որոշումը, որն ստորագրված է հոկտեմբերի 16-ի ամսաթվով:

Հայաստանի օդերեւութաբանների անդամակցությունը թույլ կտա ամենամյա մասնակցություն ունենալ այդ կազմակերպության աշխատանքներին, ստանալ տեխնիկական օժանդակություն: Հայ օդերեւութաբանները հնարավորություն կստանան անցնել վերապատրաստման կուրսեր եւ օգտվել այդ կազմակերպության ձեռք բերած հաջողություններից: ■

Բորիս Գրոմով. «ՀՕՊ ուժերից բացի ռուսական այլ զորքեր չկան»

«Ռուսական զորքեր, հակաօդային պաշտպանության զորամասերից բացի, Հայաստանում այլեւս չկան: Զորքերի մի մասը դուրս է բերված, իսկ մյուս մասը դրված է հանրապետության իրավասության տակ ըստ Վիեննայի համաձայնագրի եւ ըստ շրջանի հանրապետությունների համար նախատեսված զենքի քվոտայի», Մոսկվայում կայացած մամուլի ասուլիսում հայտարարեց ՌԴ պաշտպանության նախարարի տեղակալ Բորիս Գրոմովը:

Ինչպես հայտնեց «Սնարք»-ի մոսկովյան թղթակիցը, գեներալի մամուլի ասուլիսը Բալթիա կատարած տեսչական այցելությանն էր նվիրված:

Խոսելով հայ-ադրբեջանական հակամարտության մասին, Բ. Գրոմովը ռուս դիտորդների ներկայությունը շրջանում որակեց որպես դրական գործոն: Նրա կարծիքով, պետք է գտնվի «արյունահեղությունը դադարեցնելու ինչ-որ միջոց»: «Եթե առաջ ատելություն կար միայն այդ հանրապետությունների ղեկավարների միջեւ, ապա այժմ այդ ատելությունը ժողովուրդների միջեւ է», ասաց «աֆղանցի» գեներալը: ■

Վարդուհի Իշխանյան. «Ես արցախցի որբի եմ ուզում որդեգրել»

Այս տարվա հուլիսից փակվել է սոցապ նախարարությանը կից գործող սոցիալական օգնության հիմնադրամի անվճար բարեգործական ճաշարանը:

«Նոյյան տապան»-ի թղթակիցը հիմնադրամի գործունեության պարզաբանման խնդրանքով դիմեց սոցիալական օգնության հիմնադրամի նախագահ Վարդուհի Իշխանյանին: Ինչպես հայտնեց Իշխանյանը, հիմնադրամի նպատակը գիշերօթիկ դպրոցներին եւ ծերանոցներին օգնելն է: Հիմնադրամի միջոցներով բարձրացվել է աշխատողների վարձը, մթերք գնվել: Երեւանի նախկին բնակիչ, այժմ ԱՄՆ-ի քաղաքացուց նվեր ստանալով 2500 դոլլար, հիմնադրամը դիմել է առեւտրի նախարարությանը այդ դրամի դիմաց դեֆիցիտ մթերք հատկացնելու խնդրանքով: Գնվել է կարագ եւ շաքարավազ, որը հատկացվել է զոհված ազատամարտիկների ընտանիքներին: Վարդուհի Իշխանյանը հայտարարեց, թե հիմնադրամը պատրաստ է ստանձնել Հայաստանում գտնվող արցախցի որբերի խնամքը: Նա ապահովված ընտանիքներին կոչ է անում որդեգրել արցախցի ծնողազուրկ երեխաներին: Ինքը՝ Վարդուհի Իշխանյանը, պատրաստվում է հենց այդպես էլ անել: Ինչ վերաբերում է անվճար ճաշարանի փակվելուն, Իշխանյանը նշեց, որ շուտով դրա աշխատանքը կվերսկսվի, եւ միայնակ ծերունիներն առաջվա նման կկարողանան ճաշել իրենց մոտ:

Սոցապ նախարարությունը կոչ է արել իր շրջանային բաժանմունքներին այդպիսի ճաշարաններ բացել Շենգավիթի եւ Էրեբունու շրջաններում: Այժմ այդպիսի ճաշարաններ են գործում նաեւ Աբովյան քաղաքում: ■

Մետրոպոլիտենի աշխատաժամանակը կրճատվեց

Էներգետիկ ճգնաժամի պատճառով հոկտեմբերի 29-ից 2 ժամով կրճատվել է Երեւանի մետրոպոլիտենի աշխատաժամը: Այժմ առավոտյա 6-ից մինչեւ երեկոյան 12-ը աշխատելու փոխարեն այն կգործի 7-ից 11-ը: ■

«Մենք Ադրբեջանի հետ անլուծելի խնդիրներ չունենք»

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունը հավանություն տվեց ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդի հայտարարությանը, որը կոչ է անում հակամարտ կողմերին դադարեցնել ռազմական գործողությունները շրջանում: Այդ մասին երեկ «Սնարք»-ի թղթակցին հայտարարեց ԼՂՀ լրատվության եւ մամուլի դեպարտամենտի ղեկավար Մարսել Պետրոսյանը: «Մենք պատրաստ ենք դադարեցնել կրակն Ադրբեջանի հետ սահմանի ամբողջ երկայնքով, առանց որեւէ նախնական պայմանի, սակայն հակառակորդ կողմը պետք է դիմի նույն քայլին: Ավելին, Լեռնային Ղարաբաղը պատրաստ է հենց այսօր բանակցություններ վարել Ադրբեջանի հետ, եթե վերջինս դուրս հանի իր զորքերը ԼՂՀ բռնագրավված տարածքներից: Ես գտնում եմ, որ մենք Ադրբեջանի հետ անլուծելի հարցեր չունենք: Սակայն դրանք անհրաժեշտ է լուծել ոչ թե ուժային միջոցներով, այլ քաղաքակիրթ ճանապարհով, միջազգային իրավունքի ընդունված նորմերի համաձայն», նշեց Մարսել Պետրոսյանը: ■

Մոսկվայի մթերքը հոսում է Հայաստան եւ Ադրբեջան

Մոսկվայի կառավարության փոխվարչապետ Բորիս Նիկոլսկին հայտարարել է, թե քաղաքից մթերքի հոսքը մեծ չափերի է հասել: Մի քանի տասնյակ հազար շիշ կաճրակի յուղ, որն ստացվել էր որպես մարդասիրական օգնություն, «հոսել է» Հայաստան եւ Ադրբեջան: Մայրաքաղաքում արտադրվող մարգարինի մոտ կեսը նույնպես դուրս է տարվում: Նիկոլսկին գտնում է, որ անհրաժեշտ է «խստացնել մեծածախ բազաների հսկողությունը», քանի որ մթերքի արտահոսքի մեղավորը կոմերցիոն կառույցներն են: Նիկոլսկու խոսքերով, ժամանակն է վերջ տալ այն իրադրությանը, երբ «պետության հաշվին հարստանում են անազնիվ մարդիկ»: ■

Դիֆթերիայի համաճարակ Ադրբեջանում

Ադրբեջանի առողջապահության նախարարությունը հանրապետության Լաքիկի շրջանում դիֆթերիայի համաճարակ է գրանցել: Սանէպիդհսկողության գլխավոր վարչության պետ Խանօղլան Ղազիեւը հայտնել է, որ 22 հիվանդ երեխաներից 3-ը մահացել են: ■

Ոստիկանները Նախիջեւան չեն մեկնել

Ադրբեջանի ՆԳ նախարար Իսկանդեր Համիդովը հերքեց մի քանի հազար զինված աշխատակիցների Նախիջեւան մեկնելու լուրերը: Դրանից բացի, Համիդովը նշեց, թե իրականությանը չեն համապատասխանում նաեւ այն լուրերը, որ իբր Նախիջեւանում ձերբակալվել են ԱԺՃ-ի 200 անդամներ: ■

Հայ կրիշնայական պատանիին ազատ արձակելու պահանջ

1992 թ. հոկտեմբերի 23-ին «Կրիշնայի գիտակցման ընկերություն» միջազգային կազմակերպության անդամ Սամվել Բրուտյանը Վրաստանի տարածքում առեւանգվել է գնացքից: Այժմ գտնվում է Ադրբեջանի Թովուզի շրջանում: Մոսկվայում Ադրբեջանի դեսպանատան հասցեով բազմաթիվ հեռագրեր են ստացվում Հնդկաստանի, Շվեդիայի, ԱՄՆ-ի եւ այլ երկրների կրիշնայական կազմակերպություններից: Նրա ազատումն են պահանջում նաեւ Ադրբեջանի կրիշնայականները: Մոսկովյան կրիշնայական համայնքի անդամների հետ հեռախոսային զրույցի ժամանակ Ադրբեջանի նախագահի ներկայացուցիչն ասել է, թե իրենք կարող են երաշխավորել միայն պատանիի կյանքի համար: ■

digitised by A.R.A.R.@

ՏԵՍԱԿԵՏ

Մտորումներ շահերի համընկեցման հարցի շուրջ

Խորհրդային Միության փլուզումից հետո թվում էր, թե արեւմտյան երկրների քաղաքականության մեջ նվազելու է Թուրքիայի եւ պանթուրքիստական գաղափարախոսության դերը, քանի որ այդ միության կազմի մեջ մտնող հանրապետություններն արդեն անկախացել էին: Սակայն ստացվեց հակառակը: Թուրքիայի հեղինակությունն զգալիորեն աճեց: Այս անգամ նրան վերապահվեց անկախացած թուրքալեզու հանրապետությունների լայնածավալ տարածքներում արեւմտյան ազդեցության տարածման կարող օղակի կարգավիճակ: Սա թերեւս Թուրքիայի վարած արտաքին քաղաքականության հերթական հաջողության արդյունքը պետք է համարել նաեւ:

Արդյոք նմանօրինակ դեր չի՞ կարող ստանձնել Հայաստանը: Իմ կողմից փորձ է արվում առաջ քաշել մի դրույթ, որի շուրջ համապատասխան քաղաքական ու գաղափարական կուռ համակարգի ստեղծման դեպքում հնարավոր է, որ այն որոշակի ավանդ ներդնի արեւմտյան երկրների շահերի հետ Հայաստանի շահերի համընկեցման առաքելության մեջ: Հայաստանի անկախացմամբ հայ ժողովուրդը նորից հնարավորություն է ստացել շարունակել շրջապատում քաղաքակրթության ջահակիր իր ավանդական առաքելությունը (այդպիսի առաքելության գոյության մասին բավական հստակ ակնարկներ են կատարվել եվրոպական շատ երեւելի մարդկանց կողմից): Իր գործարար հատկությունների, տաղանդի ու աշխատասիրության, ինչպես նաեւ արեւմտյան երկրներում որոշակի դիրք զբաղեցնող հայկական համայնքների աջակցության շնորհիվ հայ ժողովուրդն Արեւմուտքի համար առավել բնական ու հուսալի հենարան է, քանի որ մահմեդական արմատականության վտանգի պայմաններում Թուրքիայի արեւմտյան քաղաքակրթության նկատմամբ դիրքորոշումը կրում է բավական հեղհեղուկ բնույթ եւ այդպիսի կողմնորոշումը մեծապես կախված է այդ երկրում իշխանության վերնախավում գտնվող քաղաքական ուժերի բնույթից:

Թուրքալեզու պետությունների հետ տնտեսական կապերի խորացման եւ քաղաքական կապերի հաստատման պայմաններում զգալիորեն կմեծանա Հայաստանի միջազգային հեղինակությունը: Արեւմտյան երկրները Հայաստանի կողմից ճկուն եւ սթափ քաղաքականության վարման պայմաններում առավել մեծ վստահություն կդրսեւորեն նրա նկատմամբ եւ հնարավոր է իրենց շահերին ուղղված գործողությունների մեջ արմատական փոփոխություններ մտցնեն Հայաստանի օգտին: Ավելին, նույնիսկ որոշակի պատմական ժամանակահատվածներում արեւմտյան որոշ երկրներ այս շրջանում իրենց վարած արտաքին քաղաքականության մեջ հնարավոր է, որ ծանրության կենտրոնը տեղափոխեն Հայաստանի կողմը:

Այս հարցում որոշակի ներդրում կարող են ունենալ նաեւ ազգային նոր գաղափարախոսության կուռ համակարգի ստեղծումը, հիմնված հնդեվրոպական ժողովուրդների ընդհանուր արմատների վրա, որոնցից մեկը, լույս տես մասնագետների, մենք ենք: Որոշ գիտնականներ նույնիսկ ասում են, թե հնդեվրոպական մայր ժողովրդի բնօրրանը Հայկական լեռնաշխարհն է եւ նրան հարող տարածքները: Հայերը բնօրրանում պահպանված միակ ներկայացուցիչներն են, որոնք շարունակել են պահպանել ու զարգացնել նրա քաղաքակրթական ավանդույթները եւ դարերի ընթացքում լեզվական, քաղաքական ու քաղաքակրթական ուրույն գծեր ձեռք բերած իրենց քույր ժողովուրդներին հաղորդել իրենց զարգացման հետ կապված նոր նվաճումները (օրինակ, հայոց Արարատյան թագավորության օրոք, վաղ միջնադարում եւ այլն):

Այս տեսության վրա ստեղծված ազգային գաղափարախոսության ծանրակշիռ համակարգի ստեղծումը եւ նրա ըստ ամենայնի մատուցումը մեր արտաքին-քաղաքական գործունեության դյուրացման լրացուցիչ ազդակներից մեկն է: Նման գաղափարախոսության առկայությունը որոշակի փականի դեր կարող է կատարել պանթուրքիստական գաղափարախոսության դեմ: Այն կարող է օգտակար լինել նաեւ Հայաստանի կողմից վարած արեւելյան քաղաքականության մեջ, Իրանի, Տաջիկստանի, Հնդկաստանի, Պակիստանի, Աֆղանստանի հետ ունեցած հարաբերությունների հաստատման գործում, որը կարող է որոշակի դեր խաղալ կրոնական տարբերություններից բխող հնարավոր քաղաքական անհամաձայնությունների մեղմացման գործում:

Հայաստանը, բացի Արեւելք-Արեւմուտք կապող օղակի դերակատարությունից, կարող է ստանձնել նաեւ հյուսիս-հարավ կապող օղակի առաքելությունը: Այստեղ որոշակի նշանակություն է ստանում Ռուսաստանի եւ Իրանի ու արաբական երկրների միջեւ կապող օղակի կարգավիճակի ապահովման հարցը, որը հնարավորություն է ստեղծում ավելի ընդլայնել Ռուսաստանի եւ հարավային երկրների հետ փոխշահավետ համագործակցության շրջանակները: Ռուսաստանի հետ շահերի համընկեցումը պետք է բարձրացվի նոր մակարդակի: Ներկայումս առկա մակարդակը միանգամայն անբավարար է, քանի որ այն Հայաստանին միակողմանի կախվածության մեջ է պահում այդ երկրից:

Տարբեր երկրների հետ փոխշահավետ համագործակցության հաստատման, շահերի համընկեցման համար անհրաժեշտ է, որ մեր արտաքին քաղաքականությունը կարողանա հմտորեն օգտվել նաեւ երկակի (բազմակի) քաղաքական խաղի վարման դիվանագիտական զենքից, քանի որ շահերի համընկեցման գործընթացը, մանավանդ Հայաստանի զբաղեցրած աշխարհագրական դիրքի պայմաններում, միշտ էլ հանդիպելու է տարբեր պետությունների շահերի բախումներից առաջ եկող արգելքներին: Վերջում կցանկանայինք նշել, որ շահերի համընկեցման առաջարկվող մոտեցումները ամենեւին էլ լավագույնը չենք համարում, հոդվածի գլխավոր նպատակն է ուշադրություն հրավիրել բուն հարցի վրա, մինչեւ ե՞րբ պետք է հանդես գանք բողոքավորի, զանազան երկրների վարած դիվանագիտական խաղերը հայհոյողի դերում եւ քաղաքականության երկաթյա օրենքները փոխարինենք հոգեհոգական տրամաբանությունից բխող մտամարզանքով:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՏԵՐՏԵՐՅԱՆ

Մեքսիկական ֆիլմի հայաստանյան բեմադրությունը

Մեքսիկական հանրահայտ «Հարուստներն էլ են լաց լինում» ֆիլմը դարձել է մեր առօրյայի անքակտելի մասը: Դժվար է գնահատել ֆիլմի գեղարվեստական արժանիքները, պնդել, թե այն գլուխգործոց է, սակայն ԱՊՀ երկրների վրա ունեցած նրա խորը ազդեցությունը փաստ է: Ականատեսները պնդում են, որ շատ «թեժ կետերում» իրական զինադադար է կայանում միայն ֆիլմի ցուցադրման ժամերին: Նախկին ԽՍՀՄ տարբեր մասերից մեզ են հասնում ֆիլմին նվիրված անվանակոչությունների, կատակների, անգամ ֆիլմի պատճառով սպանության լուրեր:

Առանձնապես խորն է ֆիլմի ազդեցությունը Հայաստանում, մանավանդ կառավարող շրջանակներում: Հայաստան-Մարիաննան որոշել է չճանաչել Արցախ-Բետոյի անկախությունը, դրանով փորձելով թաքցնել նրա ով լինելը: Աշխարհի երկրները՝ տարբեր գույնի ու տարիքի կանայք, գիտեն իրականությունը, ու նրանց մի մասը ցավակցում է, մյուսը՝ չարախնդում: Ընդդիմություն-Ստանն անընդհատ շանտաժի է ենթարկում իշխանությանը, եւ վերջինս որոշում է մի քանի նախարարական պորտֆելների մասին լուրերով լռեցնել նրան: Հայ ժողովրդին մնում է միայն գուշակել, թե ով է այն Լուիս-Ալբերտոն, որից ամաչում է իր վարչակարգը, եւ սովից, ցրտից ու պատերազմից բացի, էլ ինչ արհավիրքներ կան, որ կարող է բերել ԼՂՀ ճանաչումը:

Հայ ժողովուրդը (հիմնականում ոչ հարուստները) արցունքն աչքերին սպասում է այս սենտիմենտալ քաղաքականության արդյունքներին:

ԱՂԱՍԻ ԵՆՈՔՅԱՆ

Սուտ գրելը կրկնակի անբարոյականություն է

Հատկապես այս օրերին, երբ արցախյան շարժումը նպաստեց, որ Ադրբեջանում թուրքացած փոքր ժողովուրդները եւս ճանաչեն իրենց ինքնությունը, բարձրացնեն իրենց մշակույթը, լեզուն, արվեստը, գրականությունը, ադրբեջանցիներն սկսել են նոր ձեւով եւ նոր մակարդակով քարոզել, թե իբր Ադրբեջանը բոլոր նախկին խորհրդային հանրապետությունների համեմատությամբ ամենից «ինտերնացիոնալիստական հանրապետությունն է», որտեղ բոլոր ժողովուրդները լայն հնարավորություններ ունեն զարգացնելու իրենց ստեղծագործական միտքը, ավանդույթները, կենցաղը, սովորույթները եւ այլն: Ավելին, այս ամենը շեշտելով, այս օրերին ադրբեջանական քարոզչությունը իր ժողովրդին ներկայացնում է որպես իմաստասեր, մարդասեր, ինտերնացիոնալիստ մի ժողովուրդ, որ բարերար ազդեցություն է ունենում հարեւանների եւ հատկապես իր տարածքում ապրողների ամբողջ գործունեության վրա:

Զանգվածային լրատվության բոլոր միջոցներով նրանք սկսել են թմբկահարել, «համոզել» ընթերցողներին եւ ունկնդիրներին, թե դեռ 1930-ական թվականներից Բաքվում գործել են ռուսական, հրեական, լեզգիական եւ այլ ժողովուրդների լեզուներով թատրոններ, դպրոցներ, ակումբներ, մշակույթի տներ, պարբերականներ: Բայց ուշադիր ընթերցողն ու ունկնդիրը մի փոքր խորանալով կհասկանան, որ այդ սուտը նպատակ ունի Ադրբեջանում թուրքացած ժողովուրդներին «հանգստացնել», չթողնելով պայքարել իրենց իրավունքների համար, չասել, թե իրենք լեզգիներ են, թալիշներ, քրդեր, ուդիներ եւ այլն: Մինչդեռ Ադրբեջանի մի շարք շրջաններում, հատկապես Խաչմազում, Կուսկաշենում, Վարդաշենում եւ այլուր ապրում են գերազանցապես լեզգիներ, որոնց թիվը հասնում էր 800 հազարի, եւ նրանց մեծագույն մասն իրենց անձնագրերում գրանցված են «ադրբեջանցի»: Վերջերս պարզվեց, որ 12-րդ դարի լեզգիական մզկիթը դարձվել է «ադրբեջանական»:

Ադրբեջանում գտնվող բոլոր հուշարձանները, կոթողները, որոնք տարբեր ժողովուրդների արարումների արգասիք են, սուսուփուս դարձվում են «ադրբեջանական»: Շուշիում ադրբեջանցիներն ունեն միայն մի փոքր մզկիթ, իսկ մնացածը՝ հարյուրավոր գանձեր, հայկական են, սակայն աշխարհով մեկ գոռում են, թե Շուշին մաքուր ադրբեջանական է, եւ որ պետք է հայերն այն թողնեն:

Ադրբեջանական «ինտերնացիոնալիզմի» մասին շատ է խոսվել ու գրվել, մահու չափ ձանձրալի ու անիմաստ է կրկին դրան անդրադառնալ, սակայն քանի այդ «ինտերնացիոնալիստները» շարունակում են հին երգը երգել, պարզապես հիշեցնենք, որ օրինակներ բերելիս չարժե միտքը եւ հիշողությունն այդքան լարել մինչեւ 30-ական թվականներ, գուցե հիշենք թարմ անցյալը. 1988-ի Սումգայիթը, 1990-ի Բաքուն, երբ «ինտերնացիոնալիզմի» կոշտ գրկախառնության զոհը դարձան տասնյակ հազարավորներ, եւ ոչ միայն հայեր... Կամ այդ «օրինակասերները» թող մատնացույց անեն այսօրվա որեւէ այլալեզու թերթ, թատրոն, ռադիո կամ հեռուստատալիք, ասենք շատ չէ՝ գեթ քրդերեն, լեզգիերեն, թալիշերեն, էլ չենք ասում հայերենի մասին, քանի որ այդ «փոքրամասնասերները» այնքան են «փոքրերին սիրում», որ շատ ջանալուց ընդհանրապես նրանցից ոչինչ չեն թողել...

ՍՄԲԱՏ ԱՎԱԳՅԱՆ

«Ազգ» թերթի համակարգչային ծառայությունը կատարում է
Apple Macintosh
համակարգիչների տեխնիկական որակյալ սպասարկում:

Ազգ

Դիմելով մեզ, դուք կարող եք ձեռք բերել հայերենի ավտոմատ տողադարձիչ:

«Ազգ»-ի համակարգչային ծառայությունը ընդունում է նաեւ

- գովազդների
- խորհրդանիշների
- ֆիրմային նշանների
- կնիքների
- հրավիրատոմսերի
- տարբեր տեսակի ազդագրերի
- եւ ընդհանրապես համակարգչային ձեւավորման պատվերներ:

Դրանք կկատարվեն ձեր երեւակայածից բարձր մակարդակով:

Հասցեն. Երեւան, Հանրապետության 47, «Ազգ» թերթ. ☎ 58-18-41

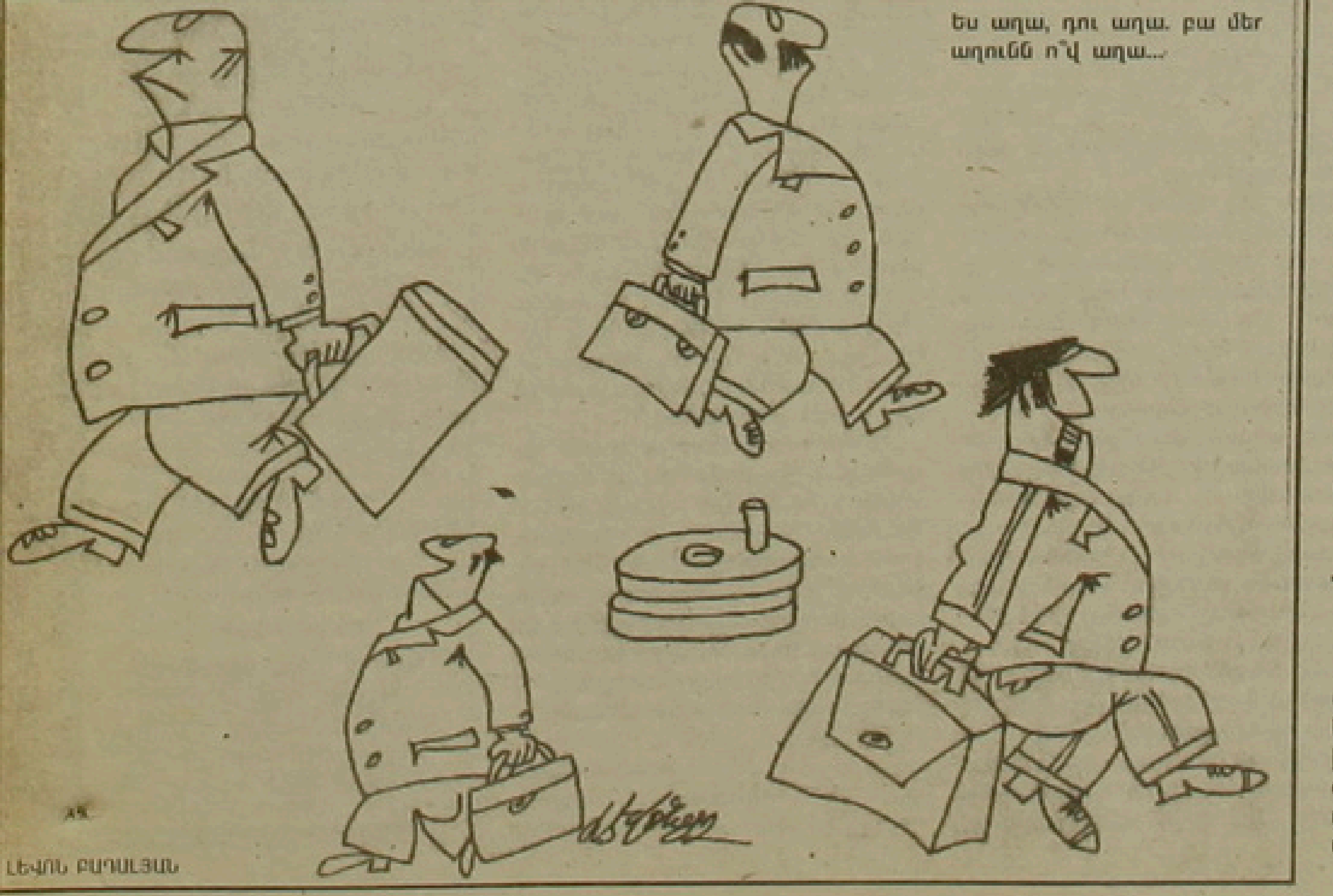

ԼԵՎՈՆ ԲԱՂՈՒԼՅԱՆ

Զոհաբերվում է բնությունը

Ինչպես Ստեփանակերտից հայտնում է «Նոյյան տապան»-ի թղթակիցը, էլեկտրականության հաճախակի անջատումների ու բնական գազի բացակայության պատճառով զգալի վնաս է հասցվում մայրաքաղաքի բնությանը: Ստեփանակերտի բնակչությունն ստիպված որպես վառելիք օգտագործում է քաղաքի դեկորատիվ բուսականությունը: Քաղաքի կոմունալ ծառայությունները խստագույնս արգելում են այդպիսի գործողությունները եւ շրջական միջավայրի փչացման համար նշանակել են 3000 ռուբլի տուգանք: ■

digitised by A.R.A.R.@

Չհրականացված ջարդի նորահայտ վավերագիր

1937 թ. օգոստոսի 17-ին Երեւանում ձերբակալվում է 21-ամյա տաղանդավոր բանաստեղծ Սուրեն Թարյանը: Նրան մեղադրում էին «ժողովրդի թշնամիներ» Եղիշե Չարենցի եւ Գուրգեն Մահարու հետ մտերիմ լինելու, Մարքսի «Կապիտալ»-ի վերաբերյալ «հակահեղափոխական» արտահայտություն թույլ տալու, Ս. Մ. Կիրովի մասին ոչ պատշաճ ձեւով խոսելու ու նման այլ «մեղքերի» մեջ:

Ներքին գործերի ժողովրդական կոմիսարիատի պետական անվտանգության վարչության քննիչների հետ առաջին իսկ «հանդիպումներից» հետո Ս. Թարյանը որակվեց որպես արդեն մերկացված «ազգայնամոլական, աջ-տրոցկիստական» խմբավորմանը (Չարենց, Մահարի, Ա. Բակունց, Մկրտիչ Արմեն եւ ուրիշներ) հարող անձնավորություն:

1938 թ. հոկտեմբերի 8-ին ԽՍՀՄ ՆԳԺԿ-ին կից հատուկ հանձնաժողովը Ս. Թարյանին դատապարտեց հինգ տարվա ազատազրկման: Այդ պատիժը նա կրելու էր «Բելոմոր» ջրանցքի շրջանում գտնվող Մեդվեժոգորսկ ճամբարում:

Ս. Թարյանը չվերադարձավ կալանավայրից: Նա մահացած պետք է լինի 1940 թ.: Տարիներ անց Մեդվեժոգորսկ ճամբարից վերադարձած գրող Մկրտիչ Արմենը իր հետ բերեց Սուրեն Թարյանի թղթերը, որոնց մեջ նաեւ կալանավայրում գրած բանաստեղծությունները: Ցավոք սրտի, տարաբախտ բանաստեղծի այդ վերջին գործերն այժմ անհետացել են:

Ի դեմս Ս. Թարյանի հայ պոեզիան անփոխարինելի կորուստ ունեցավ: Այն, ինչ թողել է ընդամենը քսանմեկ գարուններ տեսած բանաստեղծը, անառարկելիորեն վկայում է նրա բարձր ճաշակի, վարպետ գրչի եւ բացառիկ տաղանդի մասին: Ս. Թարյանի մասին բարձր կարծիքի են եղել Չարենցն ու Մահարին:

Ս. Թարյանն արդարացվեց 1955 թ., եւ երկու տարի անց նրա մտերիմ ընկեր, բանաստեղծ Խաչիկ Հրաչյանն իրականացրեց «Կարոտի երգեր» ժողովածուի լույս ընծայումը, որի 45 փոքրածավալ էջերում 30 բանաստեղծություններ են եւ «Լեյլի եւ Մեջնուն» պոեմը, գրված 1934-1935 թթ:

Ս. Թարյանի մեկ այլ մտերիմ բարեկամը՝ Շավարշ Սմբատյանը, որը 1940 թ. ձերբակալվել, աքսորվել էր Սիբիր եւ այնտեղից վերադարձել 15 տարի անց, կարողացել է պահպանել Ս. Թարյանի «Լուսնեղջյուր» բանաստեղծությունների անտիպ ժողովածուն եւ «Լալա» վերնագրով պոեմը:

Ս. Թարյանի մի քանի անտիպ բանաստեղծությունները տպագրության պատրաստելու եւ կենսագրականը գրելու կապակցությամբ մեծ ցանկություն ունեի ծանոթանալ նրա դատական գործին: Այդ խնդրանքով դիմեցի ՀՀ անվտանգության պետական վարչության նախագահ Վ. Պողոսյանին: Շատ չանցած ինձ հրավիրեցին վարչության արխիվ եւ հանձնեցին Ս. Թարյանի գործը, որի մեջ ամփոփված են բանաստեղծի ձերբակալությանը, դատապարտմանն ու արդարացմանն առնչվող բոլոր փաստաթղթերը: Ս. Թարյանի դատական գործի մեջ, որը կրել է 19427 համարը, իմ ուշադրությունը գրավեց արդեն հաստատված եւ գործադրության համար պատրաստ մի փաստաթուղթ, որով նախատեսվում էր ձերբակալել մի խումբ երիտասարդ գրողների ու գրականագետների, որոնք մեղադրվում էին ազգայնամոլության եւ աջ-տրոցկիստական խմբավորմանը հարելու մեջ: Սոսկումով տեսա, որ այդ ցուցակի մեջ են նաեւ մեր ժողովրդի գրականության պարծանք հանդիսացող մի շարք մեծանուն դեմքեր: Ստորեւ ամբողջությամբ տպագրում եմ այդ որոշման ռուսերենից կատարված իմ թարգմանությունը:

«Հաստատում եմ»
Հայկ. ՍՍՌ ՆԳԺԿ պետական անվտանգության վարչության 4-րդ բաժնի պետ, պետական անվտանգության ավագ լեյտենանտ Կոնդակով

20 ապրիլի 1938 թ.

ՈՐՈՇՈՒՄ

Ես՝ Հայկ. ՍՍՌ ՆԳԺԿ պետական անվտանգության վարչության 4-րդ բաժնի 4-րդ բաժանմունքի օպեր լիազոր Գ. Մուրադյանս, այսօր հետաքննելով համար 19427 քննական գործը, որով Սուրեն Գեղամի Թարյանը մեղադրվում է Հայկ. ՍՍՌ քրեական օրենսգրքի 67, 68 հոդվածներով նախատեսված հանցագործությունների մեջ,

ԳՏԱՅԻ

Ս. Գ. Թարյանը Արտաշես Կարապետի Ոսկերչյանի, Հովհաննես Թադեոսի Շիրազի, Գուրգեն Ջահանգիրի Բորյանի, Կորյուն Գրիգորի Մկրտչյանի, Հրաչյա Գաբրիելի Քոչարի, Խաչիկ Տոնոյի Դաշտենցի, Սուրեն Վահանի Վահունու, Սողոմոն Սահակի Տարոնցու, Գրիգոր Սերոբի Մաայանի, Անելիկ Արամի Սահինյանի, Հրաչյա Կարապետի Հովհաննիսյանի, Մարո Եղիշեի Մարգարյանի, Սիլվա Բարունակի Կապուտիկյանի, Ավետիք Գրիգորի Բորյանի եւ Մեսրոպ Կարապետի Մերուժանի հետ մասնակցելով ազգայնական աջ-տրոցկիստական կազմակերպության մասնակիցներ Չարենցի, Ալազանի, Մահարու եւ ուրիշների կողմից կազմակերպվող խառնաժողովներին, վարկաբեկում էին ՀամԿ(բ)Պ ազգային քաղաքականությունը, տարածում կեղծ, սադրիչ լուրեր Խորհրդային Միության կազմում Հայաստանի շահերի սահմանափակման վերաբերյալ, սույնով

ՈՐՈՇԵՑԻՆՔ

Ա. Կ. Ոսկերչյանի, Հ. Թ. Շիրազի, Գ. Ջ. Բորյանի, Կ. Գ. Մկրտչյանի, Հ. Գ. Քոչարի, Խ. Տ. Դաշտենցի, Ս. Վ. Վահունու, Ս. Ս. Տարոնցու, Գ. Ս. Մաայանի, Ա. Ա. Սահինյանի, Հ. Կ. Հովհաննիսյանի, Մ. Ե. Մարգարյանի, Ս. Բ. Կապուտիկյանի, Ա. Գ. Բորյանի եւ Մ. Կ. Մերուժանի վերաբերյալ քննական նյութը համար 19427 քննչական գործից առանձնացնել հետագա մշակման եւ քրեական պատասխանատվության ենթարկելու համար:

Պետական անվտանգության վարչության 4-րդ բաժնի 4-րդ բաժանմունքի օպեր լիազոր պետական անվտանգության կրտսեր լեյտենանտ ՅԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

(ՀՀ Ազգային անվտանգության պետական վարչության արխիվ, ԽՍՀՄ ՆԳԺԿ կարճված գործերի ֆոնդ, գործ համար 3772, էջ 9)

Ինչո՞ւ էին հիմնավորել մեղադրանքները: Այդ մասին եւս տեղեկություններ կան 19427 գործում: Ըստ այդ նյութերի, Չարենցը, Մահարին, Ալազանը, Բակունցը եւ մյուսները *«հաճախակի գինարբուքներ ու քեֆեր էին կազմակերպում երիտասարդ գրողների հետ, սովորեցնում էին օգտագործել ադիրսային խմիչքներ եւ այդ ձեւով ստեղծելով էժանագին հեղինակություն, նրանց գրավում էին իրենց շրջանակը: Այդ քեֆերի ու գինարբուքների ժամանակ նրանք դաստիարակչական աշխատանք»* էին տանում երիտասարդ գրողների մեջ, *«բարոյապես քայքայում էին եւ նացիոնալիզմի հիմքի վրա ուղղում էին նրանց՝ պայքարելու խորհրդային իշխանության դեմ»* (նույն տեղում, գործ 3772, էջ 14):

1935 թ. Ալազանն իր բնակարանն էր հրավիրել Գ. Մաայանին, Ա. Բորյանին, Մ. Մարգարյանին, Մ. Մերուժանին, Հր. Հովհաննիսյանին եւ Ա. Սահինյանին, *«որտեղ գինարբուք էր կազմակերպել, եւ Ալազանը «ճառեր» էր արտասանել այն մասին, թե «ինչպե՞ս եւ ինչի՞ մասին գրել»:* Հրաչյա Հովհաննիսյանը եւ մյուսները ելույթ են ունեցել եւ գովաբանել Ալազանին որպես «մեծ գրողի» եւ այլն (տես նույն տեղը, էջ 14):

Հովհաննես Շիրազը, ըստ 19427 գործի մեջ եղած նյութերի, հայ գրողների շրջապատում ամեն քայլափոխի պատմում էր, որ ինքը գտնվում է Ալազանի ազդեցության ներքո (էջ 15): Շիրազի «հանցանքների» մեջ խիստ կարեւոր է համարվել նաեւ այն, որ նրա «Գարնանամուտ» եւ «Սիամանթո եւ Խջեզարե» գիրքը խմբագրել է Ալազանը եւ գրական քննարկումների ժամանակ ելույթ է ունեցել դրանց պաշտպանությամբ: Իր հերթին Շիրազը գովաբանել է Ալազանին ու Չարենցին: Նա Ալազանի հանձնարարությամբ «Մարալդախ»(*) ստեղծագործության մեջ գովաբանել է Աղասի Խանջյանին: Շիրազի «մեղքերի» մեջ նշված է նաեւ այն, որ Լենինականում տեղի ունեցած գրողների ժողովի ժամանակ ասել է. *«Ալազանի «Վարպունների հորիզոն» ստեղծագործությունը հայ գրականության արեւն է»* (էջ 15):

Ալազանի հետ մոտ հարաբերություններ են ունեցել նաեւ Ս. Տարոնցին, Կ. Մկրտչյանը (Մկրտիչ Կորյունը), Հր. Հովհաննիսյանը, Մ. Մարգարյանը, Մ. Մերուժանը, Ս. Կապուտիկյանը, Գ. Բորյանը եւ մյուսները, որոնք *«ընդգրկված են եղել Ալազանի խմբակը»*. (էջ 15):

Կ. Մկրտչյանի նախաձեռնությամբ պետական համալսարանում կազմակերպվել է Չարենցին նվիրված երեկո, որի ժամանակ Կ. Մկրտչյանը կարդացել է պոետին ձոնված իր ստեղծագործությունները:

Գուրգեն Բորյանը Բակունցի ու Ալազանի մոտ ընկերն է եղել: Բակունցի ձերբակալությունից հետո *«կոմերիտական կազմակերպությունը մեղադրել է Գուրգենին այն բանում, որ նա իր ստեղծագործություններում գովաբանել է Բակունցին»:*

Հրաչյա Քոչարը մտերիմ է եղել Ալազանի, Դրաստամատ Սիմոնյանի, Ն. Դաբաղյանի հետ: Նա գրական ճակատում հանդես էր գալիս Ն. Դաբաղյանի ազդեցության տակ: *«Հ. Քոչարը տրոցկիստ Ա. Ոսկերչյանի հետ հանդիսանում է Ավերբախի կողմնակիցը»* (էջ 126):

Խաչիկ Դաշտենցը, որն այն ժամանակ սովորում էր եղել Մոսկվայում, նամակագրություն է ունեցել Ալազանի հետ: *«Նա ունի շատ ստեղծագործություններ հակահեղափոխական, ազգայնամոլական ոգով, որոնք զետեղված են նրա «Բոցը» գրքում: Այդ գիրքը խմբագրել է Արո Արոյանը»* (էջ 16):

Ա. Ոսկերչյանը նախկինում եղել է հակահեղափոխական տրոցկիստ, որի համար 1934 թ. հեռացվել է կոմերիտմիությունից: Նա գործել է Հ. Գյուլիքեւխյանի ազդեցության տակ:

Սուրեն Վահունին մոտ է եղել Ա. Ոսկերչյանի հետ, բացի այդ, նա եղել է Ն. Դաբաղյանի, Դ. Սիմոնյանի եւ մյուսների ազդեցության տակ: Վերջինիս շնորհիվ նա ընտրվել է ԽՍՀՄ գրողների համագումարի պատվիրակ:

Սողոմոն Տարոնցին *«մոտ հարաբերությունների մեջ է եղել Մկրտիչ Արմենի հետ եւ նրա հակահեղափոխական, նացիոնալիստական հայացքների համախոհն է եղել Խորհրդային Միության եւ Անդրֆեդերացիայի կազմում հայ գրողների բերագնահատման հարցերում»* (էջ 16):

Ահա այսպիսի «ծանրակշիռ» մեղադրանքների հիման վրա կայացվել է ապրիլի 8-ի որոշումը:

Ամեն ինչ պատրաստ էր, եւ ցուցակում նշված անձանց գլխի վերեւ բարձրացված էր դահիճի սուրը, բայց ինչ-որ բան խանգարեց չեկիստներին եւ առաջին հերթին իր զարհուրելի դաժանություններով հռչակված Գ. Մուրադյանին իրականացնել այդ նոր ոճրագործությունը: Ըստ երեւույթին ժամանակը մի քիչ փոխվել էր: Հայտնի է, որ Եժովի ձերբակալությունից հետո, երբ նրա պաշտոնը հանձնվեց մեկ այլ ոճրագործի՝ Լ. Բերիային, զանգվածային բռնությունների ալիքը փոքր-ինչ թուլացավ՝ հետագայում ավելի մեծ թափով վերսկսելու համար: Այս կարճատեւ դադարը թույլ չտվեց իրականացնելու երիտասարդ հայ գրողների ու գրականագետների ջարդը:

ՎԱՐԴԱՆ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ
Պատմագիտության դոկտոր

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ

Հավատը կորցրած մարդը խիղճ չի ունենա

Խորհրդային տարիներին գողությունն ու խաբեբայությունն արմատավորվեցին առեւտրի ասպարեզում: Մեզ մոտ շատ դեֆիցիտ ապրանքներ կային: Դրանք շատ հաճախ վաճառվում էին «տակից», այսինքն՝ գաղտնի ձեւով, կրկնակի կամ եռակի գներով:

Ես միշտ զարմացել եմ, այս ապրանքը պատրաստողներն այսքան հումքի, բանվորական աշխատանքի, տարայի, առաքման ծախսերի համար գինը սահմանել են մեկ ռուբլի, իսկ վաճառողը, որ ոչինչ չի արել, չի աշխատել, չի քրտնել, այն վաճառում է 2-3 ռուբլով, ուրեմն սա առեւտուր չէ, այլ կողոպուտ:

Մենք առեւտրի այդ ձեւը համարում էինք սովետական, դժգոհ էինք եւ սպասարկումից, եւ տակից վաճառքից: Այժմ պետք է խոստովանենք, որ անձրեւից փախանք, կարկուտի տակ ընկանք, մեր նորելուկ, նույնքան ագահ «շուկայականների» անհագելի կամայականության զոհերը դարձանք: Նրանք դեռեւս գործում են սովետական «տակից» առեւտրի հոգեբանությամբ: Կիսաքաղց ընտանիքներ կան, որոնք նյութական խիստ կարիքի մեջ են, որոնք օր օրի, ժամառժամ ինքնակամ կատարվող թանկացումներին այլեւս չեն դիմանում: Եվ շատ հավանական է, որ հանցագործությունների թվի աճի հիմնական պատճառներից մեկն էլ սա է: Ժողովրդական խոսք կա՝ «Սոված շները փիղին էլ կտապալեն»:

Ես շատ ընկերներ եւ բարեկամներ ունեմ արտասահմանում, որոնք առեւտրով են զբաղվում, խանութ ունեն կամ փոքր արտադրություն, բայց ոչ մեկն այս 40 տարվա ընթացքում այնքան դրամ չի վաստակել, որքան հայաստանցի առեւտրականները այս 4 տարվա անհսկելի, անսանձ դարձած ժամանակահատվածում: Ասում են՝ շուկայական հարաբերություն է, ով ինչպես ուզում է՝ կարող է վաճառել եւ վերավաճառել: Ոչ, դա այդպես չէ: Ես եղել եմ շուկայական առեւտրով հազարավոր տարիներ ապրող միջավայրում: Առավոտյան շուկաներում հատուկ տնտեսագետներ են լինում, որոնք հսկում են շուկայի գները, որպեսզի գյուղացին իր կամքը չթելադրի, իհարկե, հաշվի են առնում նաեւ գյուղացու շահերը: Իսկ մեզանում այդ գործը թողնված է ինքնահոսի:

Մի անգամ շուկայից բանջարեղեն էի գնելու: Գյուղացին 20 ռուբլի ուզեց 1 կգ լոլիկի համար: Ասացի՝ թանկ է, 15-ով տուր, իսկ նա՝ կտայի, բայց կողքից լսում են, հետո կհարձակվեն վրաս:

Ամեն ինչ պարզ էր: Առավոտյան շուկայում հենց իրենք՝ գյուղացիները, կամ ավելի հավանական է վերավաճառողները, որոշում են, թե որ մթերքը ինչ գնով պիտի վաճառվի: Այս անօրինական մաֆիան է հսկում շուկայի օրենքների վրա, ոչ թե շուկայի ղեկավարությունը:

Մի անգամ ականատես եղա երկու մասնավոր սեփականատերերի՝ արտադրողի եւ վաճառողի սակարկությանը: Ներքնաշորերի համար արտադրողը պահանջում էր 60 ռ., իսկ վաճառողն առարկում էր, թե չի կարող 120 ռ.-ով վաճառել, իրեն ձեռք չի տալիս, չի կարող տանել:

Այդ ո՞ր օրենքում է գրված, որ վաճառողն արտադրողից ավելի շահույթ պիտի ստանա: Աշխարհի ոչ մի երկրում, շուկայական ոչ մի հարաբերության մեջ չի եղել այսպիսի առեւտուր: Սա ոչ թե առեւտուր է, այլ թալան:

Ես առաջարկում եմ իշխանավորներին, նաեւ հասարակական կազմակերպություններին, փոխանակ ընդդեմ ՀՀ Նախագահի եւ կառավարության դաշինքներ կազմակերպելու՝ շրջեք Երեւանի արվարձաններում, տեսեք, թե ինչ է կատարվում, ինչ պալատներ են կառուցվում: Տունը գնում են մեկ միլիոնով, հիմն ի վեր քանդում, 30-40-50 միլիոն ծախսում, պալատներ են կառուցում, այն դեպքում, երբ աղետի գոտում շինանյութի պակասի պատճառով բազմաթիվ ընտանիքներ դեռեւս ապրում են վագոնտնակներում: Այդ պալատները կառուցվում են ոչ թե «սովետից» գողացված փողերով, այլ անցումային այս օրերին թալանածով:

Իրենք իրենց ընդդիմախոս, քաղաքական, ազգային գործիչ հորջորջողներն ինչո՞ւ չեն զբաղվում ներքին կարգ ու կանոնի, օրինականության հաստատմամբ, ինչո՞ւ չեն օգնում տեղական իշխանություններին ամրապնդել իրավական պետության ստեղծման երաշխիքները, փոխանակ նստելու Նախագահի դեմ-դիմաց եւ պահանջելու նրա հրաժարականը:

ՅԱԿՈԲ ՃՂԼՅԱՆ
Երեւան 14, Վ. Զեյթուն, 10 ա փողոց, 54

«Արամ Խաչատրյան» Մեծ Համերգասրահ
68-ՐԴ ՀԱՄԵՐԳԱՇՐՋԱՆ
4485-4486 Հայոց Թվական
Հայաստանի Ֆիլհարմոնիկ նվագախումբ
Գեղարվեստական ղեկավար եւ գլխավոր դիրիժոր՝
ԼՈՐԻՍ ՃԳՆԱՎՈՐՅԱՆ
Համերգաշրջանի նվիրատուն է Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միությունը
Նվիրվում է Մարտիրոս Սարյանի հիշատակին
6 նոյեմբեր
Ղազարոս Սարյան.
Պաննո «Հայաստան»
Յանիս Քրիստո.
Սիմֆոնիա թիվ 1
Յոհաննես Բրամս.
Սիմֆոնիա թիվ 4
Դիրիժոր՝ Լորիս Ճգնավորյան
Սկիզբը ժամը 19.30-ին:
Տոմսերը վաճառվում են «Արամ Խաչատրյան» համերգասրահի տոմսարկղում, ամեն օր ժամը 11-18-ը

digitised by A.R.A.R.@

ԼԵՎՈՆ ՀԱԽՎԵՐԴՅԱՆ

Թե ինչպես է փողի քսակը բարձրացնում մարդու հասակը

Հ. Պարոնյանի «Մեծապատիվ մուրացկաններ»ի բեմադրությունն իր անունը կրող թատրոնում

Հին է այս վերնագրի միտքը, շա՜տ հին, որ գալիս է երեւի այն ժամանակից, երբ հորինվել է փողը: Հին, բայց ոչ հնացած, դժբախտաբար: Դեռ հակառակը, դա մեր օրերում ավելի արդիական է հնչում: Ամենազոր է փողի քսակը, որ ըստ Թումանյանի «Պոետն ու մուսան» ոտանի՝ կարող է տգեղին գեղեցիկ դարձնել, վաշխառուին՝ բարերար, տգետին՝ հարգի ու խելոք, նա է

Պճնում ճակատը լիրբ ավազակի,
Կանգնեցնում արժան անվախճան փառքի:

Բազմաթիվ են այս թեմայի արծարծումները դարեր ի վեր: Հայ գրականության մեջ եւ թատրոնում նույնպես: Դրանց շարքում Պարոնյանի գրվածքն ունի իր մնայուն տեղն ու չխամրող արժեքը՝ ինքնատիպ մտահղացմամբ, կատակերգական գույների անսովոր առատությամբ, սրամտությամբ շողացող երկխոսություններով:

Գրական երկի ճակատագիրը վճռում է ոչ այնքան իր բուն արժեքը, որքան սերունդների վերաբերմունքը նրա հանդեպ: Հայ ծիծաղի հանճարը 1880-ին «Մեծապատիվ մուրացկաններ»ը տպագրելիս երեւի չէր էլ մտածում, որ իր գրվածքին մեծ ապագա է սպասվում, եւ որ դա պիտի դառնա հայ ոչ միայն ընթերցողի, այլեւ հանդիսատեսի մշտական ուղեկիցը, մրցելով հատկապես բեմի համար գրված «Ատամնաբույժն արեւելյան» եւ «Պաղտասար աղբար» պիեսների հետ:

Ժամանակն է դատավորը, եւ ժամանակի հոլովույթի մեջ այդ գործը գրական եւ բեմական բախտավոր կյանք ունեցավ. անցյալ դարի վերջերից արդեն արեւմտահայ թատերական գործիչները գրվածքը բեմին հարմարեցնելով թատրոնի սեփականությունը դարձրին:

Գրական երկն անսպասելիորեն կենդանություն է առնում, երբ հանկարծ հայտնվում է այնպիսի հասարակական պայմանների մեջ, որ նման է նույն այդ երկը ծնող պայմաններին:

Պարոնյանի մտքով կարո՞ղ էր անցնել, որ «Մեծապատիվ մուրացկաններ»ի հրատարակությունից 112 տարի հետո կլինի անկախ Հայաստան, եւ այդ Հայաստանում կստեղծվեն այնպիսի շուկայական հարաբերություններ, որ փողի քսակից կախված գրողը, ուսուցիչը, դերասանը կլինեն նույնպիսի կարեկցանքի արժանի, ինչպես իր ժամանակներում:

Եւ այդ Հայաստանի մայրաքաղաքում գրվածքը բեմ կհանվի ու կհնչի իբրեւ հենց այստեղ եւ այս օրերին ստեղծված ժամանակակից երկ:

Այդ գործը բեմ հանելն ու հնչեցնելը արել է Պարոնյանի անվան երաժշտական կոմեդիայի թատրոնն իր գեղարվեստական ղեկավար Արմեն Էլբակյանի գլխավորությամբ եւ առաջին անգամ ցուցադրել իր նորակառույց շենքի բացման օրը՝ 1992-ի սեպտեմբերի 25-ին: Թատրոնի շքամուտքի առաջ բացման հանդես արվեց, որ կարող էր ավելի կարճ տեւել եւ ճաշակով մատուցվել: Այդպես չարվեց, բայց, ի վերջո, դա չէ կարեւորը, այլ այն, որ գրեթե քսանամյա թափառումից եւ այս օրվան կարոտով սպասելուց հետո թատերախումբն ունեցավ իր սեփական տունը, իր փառավոր հանգրվանը, եւ դա մեր թատերական տարեգրության մեջ մտավ իբրեւ պատմական օր՝ առանց որեւէ չափազանցության: Հազվագյուտ ուրախ օր՝ անուրախ ժամանակներում:

Սովորաբար թատերախոսությունները սկսում են գովեստով եւ ավարտում կշտամբանքներով, որ դիտողություններ են կոչվում: Այս անգամ կամենում եմ հակառակն անել:

Այս բեմադրության թերի կողմերը քիչ չեն. իրար հետեւից ասենք միանգամից ու վերջացնենք. գործի դրված ռեժիսորական միջոցների ավելորդ գերառատություն, որոշ դրվագների կոպիտ ընդգծումներ, աղմուկի եւ շարժման հոգնեցնող առատություն, մեկի փոխարեն մի քանի ֆինալային տեսարան, որ զուր տեղը ձգում-ձգձգում են ներկայացումը, մի խոսքով՝ չափի զգացման պակաս, որ այլ բան չէ, քան ճաշակի, բեմական կուլտուրայի պակասը: Վերջապես, մեր թատերական մշակույթից անբաժան խոսքի կուլտուրայի ցածր մակարդակը. բանն արեւմտահայերենի դեմ արվող մեղանչումները չեն միայն, այլեւ այն, որ երբեմն չես հասկանում, թե դերասաններն ինչ են ասում, չխոսելով այլեւս երգերի մեջ հնչող խոսքի մասին, որ անմատչելի է կատարելապես:

Եւ, այնուհանդերձ, այսքան թերություններով հանդերձ՝ հաջողված ներկայացում: Արմեն Էլբակյանը գործը բեմադրել է այնպես թափով ու համարձակ, Պարոնյանի հետապնդած մտքի այնպիսի սուր զգացողությամբ, որ աշխատանքի թերի կողմերը ոչ թե չես նկատում, այլ չես ուզում նկատել: Ստացվել է կյանքով առլեցուն, նվիրումով խաղացվող եւ հանդիսատեսին համակող ներկայացում: Սա է ամենից գլխավորը, որին հասել են բեմադրիչը եւ բազմաթիվ դերակատարները:

Բեմադրությունը գնահատելի արժեք չէր ունենա, եթե լիներ ընդամենը մի կատակախաղ, որ պատմում է, թե ինչպես գավառացի մի մեծահարուստ գալիս է Պոլիս՝ ամուսնանալու մտադրությամբ եւ ամենքից կողոպտված, հոգնած ու զզված, վերադառնում է իր ապահով տունը: Դա սյուժեն է: Բեմադրիչ Էլբակյանի արժանիքն այն է, որ նա կարողացել է բեմականորեն բացահայտել գրական երկի բուն բովանդակությունը՝ «ընչաքաղց մտավորականները եւ ոսկու իշխանությունը» թեման, ոչ միայն՝ ինչպես է փողի քսակը բարձրացնում մարդու հասակը, այլեւ՝ ինչպես է քսակի բացակայությունը նվաստացնում մարդկանց, դատապարտում մուրացկանի վիճակի: Ուրեմն՝ կատակերգության հետ ողբերգություն, այն, ինչ կոչվում է տրագիկոմեդիա: Այստեղ բեմադրիչին լավ ծառայություն է մատուցել դերասան Ռոբերտ Ղամբարյանը՝ մուրացիկի դերի տպավորիչ կատարմամբ, որ սառը ջուր է լցնում ուրախ ծիծաղի վրա, ծիծաղի եռքն ընդհատելով թշվառության սարսուռ ազդող շեշտերով: Նաեւ Զարուհի Խաչատրյանը, որ բեմադրիչի լավ գտնված չորս ձանիներից առաջինն է (միայն թե, չգիտես ինչու, իտալական կոմեդիա-դելլարտեից առնված այս ձանիները ծրագրում կոչվում են փահլեւաններ): Սա ձանիներից ամենաճկունն է, ամենից եռանդունը եւ տպավորիչը, որին եւ բեմադրողը վստահել է ասելու Պարոնյանի գլխավոր միտքը, որ իր գրվածքը հրատարակել է *«ոչ այնքան մեղադրելու նպատակով ազգային խմբագիրներն, հեղինակներն, բանաստեղծներն եւ այլն, որքան ներկայացնելու համար ապագա սերնդյան ժամանակիս գրական մարդոց ողբալի կացությունն...»*: Վատ չի ասում դերասանուհին, բայց պետք է ավելի լավ ասի: Այս մտքի բեմական ցայտուն արտահայտությունն է ռեժիսորաբար լավ մշակված սրճարանի տեսարանը: Այստեղ է, որ Աբիսողոմ աղան իրեն զգում է որպես դրության տերը, առաջվա միամիտը չէ այլեւս, հասակը բարձրացել է արդեն, եւ շրջապատի մարդիկ կաշվից դուրս են գալիս տիրոջը հաճոյանալու համար: Պետք է տեսնել, թե նրանք ինչպիսի՜ ակնածանքով են ձեռքից ձեռք տալով, իբրեւ թանկագին մասունք, նրան մատուցում թիկնոցը (այս տեսարանը բեմադրիչն առել է Վարդան Աճեմյանի 1934 թվականի հռչակավոր բեմադրությունից, եւ լավ է արել՝ բեմական հին արժեքի հետ կամուրջ կապելով): Դրամատերը եւ կարիքից հացկատակ դարձած պատվազուրկ մարդիկ. «մեծապատիվը» Պարոնյանի դառը հեգնանքն է միայն:

Դերակատարներ շատ ունի ներկայացումը, եւ լավ դերակատարներ, բոլորին անդրադառնալ հնարավոր չէ: Բայց գլխավոր դերակատարին անցնելուց առաջ չի կարելի արժանին չտալ Մանուկ աղայի եւ Շողակաթի դերերը խաղացող դերասաններին. Բորիս Պեպանյանին, որ արտիստական վարպետությամբ, թեթեւոտն ճկուն խաղով անձնավորում է խոսելու կատաղությամբ բռնված, պաշտոնամոլ «ազգայինջի» (*«քաղաքական պիտի ըլլա»*) Մանուկ աղային, Մելինե Համամջյանին այս թատրոնի, ինչպես ընդունված է ասել, սյուներից մեկին, որ հեղինակի լեզվի եւ գործողության միջավայրի զգացողությամբ ներկայացնում է պոլսահայ քաղքենուհու կերպարը:

Իսկ Աբիսողոմ աղայի անձնավորումն արդեն առանձին խոսակցության նյութ է: Հայտնի դերասաններ են խաղացել այս դերը Արամ Վրույրից մինչեւ Լեւոն Զոհրաբյան եւ Համբարձում Խաչանյան: Խաղացել է նաեւ Հովհաննես Աբելյանը, եւ Դ. Դեմիրճյանն այն կարծիքին էր, որ ոչ զտարյուն կատակերգակի Աբիսողոմ աղան էր ամենաճիշտը: Նույն համեմատությամբ կարող ենք ասել՝ Պաղտասար աղբարի դերը զտարյուն կատակերգակ շատ դերասաններ են խաղացել, եւ մեծ հաջողությամբ, բայց «ամենաճիշտ» Պաղտասարը, երեւի, ոչ զտարյուն կատակերգակ Հրաչյա Ներսիսյանինն էր՝ հասցված տրագիկոմեդիայի աստիճանի:

Շահում Ղազարյանն Աբիսողոմ աղայի դերում ընթանում է նույն այս հունով եւ իր մեծ նախորդի պարզ երեւացող եւ դուրեկան ազդեցությամբ: Նրա խաղը բնավ «օպերետային» չէ, կարծես կատակերգական էլ չէ, բայց ծիծաղելի է անպայման: Նա է կրում ներկայացման դերասանական ծանրությունը, ուսն առած քաշում, առաջ տանում ներկայացումը: Կասեք բնական է, որ այդպես լինի, գլխավոր դերակատարն է, շարունակ ինքն է բեմի վրա: Բայց խաղի որակը կա եւ դերի մեկնությունը:

Որակը բարձր է: Դերասանը ժանր չի խաղում, այդքան կատակերգական դերում կատակախաղի չի հանձնվում: Սա խաղի այն որակն է, որ համապատասխան է Ստանիսլավսկու մեծ սկզբունքին՝ ժանր չպիտի խաղալ, ժանրի զգացողությունը հանդիսատեսը պիտի ունենա եւ ոչ թե դերասանը:

Դերի մեկնաբանությանը գանք: Երկու տարբեր, նույնիսկ հակադիր Աբիսողոմ աղաներ են եղել: Մի ծայրում գավառացի բանձրամիտ մեծահարուստ, որ կողոպտվում է անխնա՝ եւ այդքանը միայն, մյուս ծայրում՝ նույն բանձրամիտ մեծատունը, որ նույնպես կողոպտվում է, բայց ի վերջո դառնում է մեծ նպատակներ հետապնդող գործարար մարդ: Այս վերջինը Վարդան Աճեմյանի 1934-ի նշանավոր բեմադրության մեջ՝ Լեւոն Զոհրաբյանի փայլուն անձնավորմամբ: Սրա համար *«Տրապիզոնը նեղ կուգա»* այլեւս, նա ուզում է մայրաքաղաքում հաստատվել ու ծավալվել, ուստի եւ դրամը տալիս է ոչ թե ստիպված, այլ հանուն նպատակի: Ագրեսիայի զոհն ինքն է դառնում ագրեսոր: Իհարկե, կերպարն այսպես վերափոխելու համար Աճեմյանն ազատ էր վարվել բնագրի հետ, ստեղծել էր գրական նոր կոմպոզիցիա: (Դա սովորական բան էր արվեստի սոցոլոգիացման այն ժամանակներում. «Պաղտասար աղբարի» 1927-ի բեմադրության մեջ անարդար վերաբերմունքի զոհ Պաղտասարը գլուխն առած ուզում էր փախչել Խորհրդային Հայաստան եւ այդպես էլ ասում էր Երեւանի Առաջին թատրոնի բեմից):

Այս ներկայացման մեջ բեմադրիչն ու դերակատարը խելացի են վարվել՝ դերի մեկնության մեջ ընտրելով միջին ճանապարհը: Այս Աբիսողոմը ոչ հեռավոր նպատակներ հետապնդող գործարար մարդ է, ոչ էլ հիմարաբար կողոպտվող ապուշ: Ինչո՞ւ ապուշ, երբ գրվածքի ամենից խելացի եւ սրամիտ խոսքերը հենց նրան են պատկանում, խոսքեր, որ ախալցխացի դերասանն ասում է այնպես անճիգ, արեւմտահայերենի օրգանական զգացողությամբ, ինչպես անճիգ ու բնական խաղում է՝ կերպարին հարազատ շարժուձեւով: Շահում Ղազարյանի Աբիսողոմը ոչ թե հիմար մարդ է, բնավ, այլ փառասիրության մղումով հիմարացող մարդ՝ մարդկային սովորական թուլություն: Սա յուրովի հմայիչ, բարի մարդ է, որ անկեղծորեն, ի սրտե ուզում է, որ ամեն հայ մարդ լավ ապրի, որ ինքը *«ամեն բանի շիտակը կուզե»*: Եւ շատ իզուր նրա տեքստի մեջ անճաշակ հավելում է արվել, թե նա ոչ թե տասնութամյա, այլ տասնվեցամյա աղջիկ է ուզում. արված է ի սեր կերպարը նսեմացնող ավելորդ ծիծաղի: Նույնը պիտի ասել նաեւ նրա «բալետային» իրոք որ ծիծաղաշարժ պարի մասին: Բայց սրանք վերաբերում են մանրամասներին: Ամբողջության մեջ կերպարի այսօրինակ մեկնությունը եւ Ղազարյանի առաջնակարգ խաղը մեծապես նպաստում են Պարոնյանի գործի ճիշտ ըմբռնմանը՝ բանն Աբիսողոմի կամ մյուսների մարդկային նկարագիրը չէ, այլ այն, որ *«ոսկին է կառավարում աշխարհը»*, եւ բոլորը նրա հլու ստրուկներն են: Զուր չէ, որ այս միտքը մեկից ավելի անգամ ասում է գլխավոր հերոսը, եւ դա է իբրեւ գլխավոր մոտիվ անցնում ներկայացման միջով՝ նաեւ զվարթ խմբերգերի տեղին միջամտությամբ:

Ներկայացման երաժշտության հեղինակը Ստեփան Լուսիկյանն է: Նրա աշխատանքի գնահատությունը երաժշտագետի գործն է, ասենք միայն, որ երաժշտությունն ախորժելի է եւ բռնում է գրական հիմքի ու բեմադրության ոճին: Նույնը վերաբերում է նկարիչ Սարգիս Արուտչյանի աշխատանքին. բազմափորձ, հմուտ նկարիչն արել է պայմանական ձեւավորում, ստեղծելով լայնաշունչ բեմադրության հարկավոր միջավայր:

Դերենիկ Դեմիրճյանը, 1914–20 թվականների ողբերգական ժամանակն աչքի առաջ ունենալով, նկատել է, որ կյանքի ամենածանր պայմաններում առաջ է մղվում կատակերգությունը, զվարճալի հանդիսանքը: Խորաթափանց գրողն առաջին հայացքից տարօրինակ երեւույթը բացատրել է կենսաբանական անհրաժեշտությամբ: Ծիծաղը կատարում է ինքնապաշտպանական դեր, օգնում է մարդկանց փարատել գերստրեսային հոգեվիճակը, դիմագրավել դժվարությունները:

Հիմա էլ նույնն է:

Եւ Հակոբ Պարոնյանի անվան թատրոնն ունի այդպիսի հարկավոր պաշտոն ու պարտավորություն: Առավել եւս գնահատելի, երբ նա ցույց է տալիս ոչ թե պարզապես զվարճալի, այլ այնպիսի իմաստալից, հանդիսատեսի հետ խելացի խոսող ներկայացում, ինչպիսին այս բեմադրությունն է:

Էհ, եթե այսքան դժվար ժամանակներում թատերական ներկայացումները պետք են, ուրեմն՝ այսպիսի թատերախոսություննե՞րն էլ պետք են: ■

ՍԲ ՊՈՂՈՍԻ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹՅՈՒՆ

Հրավիրում ենք Ձեզ նոյեմբերի 1-ին, ժամը 11:00-ին հայ հանրածանոթ գեղանկարիչների անուրդին, որը տեղի կունենա Կամերային երաժշտության տանը:

Կներկայացվեն՝ Մ. Սարյան, Մինաս, Քոչար, Հ. Հակոբյան, Հովնաթանյան, էլիբեկյաններ եւ ուրիշներ:

Ս. Պողոս առաքելության միջազգային բարեգործական կազմակերպության նախագահ
ՆԵՐՍԵՍ Ռ. ՀՈՎԱԿԻՄՅԱՆ

digitised by A.R.A.R.@

Բրազիլիան նախագահի Կոլորին հեռացնելուց հետո

Ինչպես հայտնի է, սեպտեմբերի 29-ին Բրազիլիայի ազգային կոնգրեսի պատգամավորների պալատը 441 ձայնով «կողմ» եւ 38 «դեմ» քվեարկեցին այն բանի համար, որ սենատը քննարկի երկրի նախագահ Ֆերնանդո Կոլորի իմպիչմենտի հարցը: Հոկտեմբերի 2-ին պետության ղեկավարը հեռացվեց իր պաշտոնից, եւ նախագահի պարտականությունները դրվեցին փոխնախագահ Իտամար Ֆրանկոյի վրա:

Համաձայն բրազիլական օրենսդրության, սենատի հանձնաժողովը 180 օրվա ընթացքում պետք է ուսումնասիրի կաշառակերության եւ այլ օրինախախտումների մեջ Ֆ. Կոլորին մեղադրող փաստաթղթերը, լսի վկաներին, քննարկի նրա պաշտպանության օգտին փաստաթղթերը եւ սենատի ընդհանուր նիստում որոշում ներկայացնի: Բրազիլիայի նախագահը 20 օրվա ընթացքում պետք է հավաքի եւ նախապատրաստի իր պաշտպանության համար անհրաժեշտ փաստաթղթեր: Դրանից հետո սենատի հանձնաժողովը կներկայացնի մի ամփոփիչ զեկուցում, որն այնուհետեւ կդրվի սենատի ընդհանուր նիստի քննարկմանը:

Ֆ. Կոլորին մեղավոր ճանաչելու դեպքում դաշնակցային գերագույն դատարանի նախագահը նիստ կնշանակի, որում պարտավոր են ներկա լինել ինչպես մեղադրյալը (Ֆ. Կոլորը), այնպես էլ մեղադրողները (Բրազիլիայի փաստաբանների միությունը եւ Բրազիլիայի մամուլի ընկերությունը): Վկաների, պաշտպանության եւ մեղադրանքի ունկնդրումներից հետո գործը կուղարկվի սենատի քննարկմանը: Վճիռը կհամարվի հաստատված, եթե նրա օգտին քվեարկի սենատորների երկու երրորդը: Այդ դեպքում Ֆ. Կոլորը կորցնում է պետության ղեկավարի պաշտոնը եւ ութ տարվա ընթացքում զրկվում քաղաքական գործունեությամբ զբաղվելու իրավունքից:

Քաղաքագետների մեծամասնության կարծիքով, Կոլորի համար խելացի կլիներ հրաժարական տալ, քանի որ այդպիսով նա կպահպաներ իր քաղաքական իրավունքները: Այդ դեպքում սենատը գործը կփակեր եւ կդադարեր քննություն վարելը: Պատգամավոր Ժոզե Գիրաոնն նշեց, որ *«լավ կլինի, եթե Կոլորը հիմա հրաժարական տա, խուսափելով սենատի հանձնաժողովի քննության ավարտից, որը կարող է ապացուցել պետության ղեկավարի մեղքը եւ նրան ենթարկել քրեական պատասխանատվության»:* Սակայն նախագահը որոշեց գնալ մինչեւ վերջ:

Բրազիլիայի պատմության մեջ իմպիչմենտ արդեն եղել է, ընդ որում երկու անգամ 1955 թվականին, երբ երկիրը ապրում էր լուրջ քաղաքական ճգնաժամ: Երբ 1955 թվականի նոյեմբերի սկզբին նախագահ Ժուան Կաֆե Ֆիլյան սրտի սուր նոպա ունեցավ եւ ընկավ հիվանդանոց, պետության ղեկավարի պաշտոնը գրավեց պատգամավորների պալատի նախագահ Կառլոս դա Լուզը: Սակայն նոյեմբերի 11-ին որոշ քաղաքական շրջանների դժգոհության պատճառով նա պատգամավորների պալատում իմպիչմենտի վերաբերյալ քվեարկության արդյունքներով հեռացվեց իշխանությունից: Նրա փոխարեն պետության ղեկավար դարձավ սենատի նախագահ Ներեու Ռամոսը:

Նոյեմբերի 21-ին Ժ. Կաֆե Ֆիլյան դուրս եկավ հիվանդանոցից: Վախենալով պետության նախկին ղեկավարի կողմից ռազմական հեղաշրջման փորձից, զինվորականները, որոնք նվիրված էին ընդամենը մեկ ամիս առաջ ընտրված նախագահ Ժասելինո Կուբիչեկին, շրջապատեցին նախագահական պալատի շենքը: Քաղաքական ճգնաժամից դուրս գալու նպատակով անցկացվեց խորհրդարանի արտակարգ նիստ, որում հավանություն տրվեց հիվանդ նախագահի իմպիչմենտին: Ն. Ռամոսը մնաց պետության ղեկավարի պաշտոնում եւ իր լիազորությունները փոխանցեց Ժ. Կուբիչեկին:

Ի տարբերություն 1955 թվականի ճգնաժամի, այժմ Բրազիլիայում, չնայած Ֆ. Կոլորին ներկայացված իմպիչմենտին, ստեղծվել է բավականին խաղաղ վիճակ եւ, ինչպես գտնում է քաղաքագետների մեծամասնությունը, զինվորականների միջամտությունն անհավանական է: Զինված ուժերի ղեկավարությունը բազմիցս հայտարարել էր, որ կանի ամեն ինչ խուսափելու բանակի միջամտությունից: Այդ տեսակետից հետաքրքրական է երկրի արտաքին գործերի նոր նախարար Ֆերնանդո Էնրիկե Կարդոզոյի արտահայտությունը, որն օտարերկրյա լրագրողների հետ հանդիպման ժամանակ հայտարարեց, որ հավանություն տալով իմպիչմենտին, Բրազիլիան Լատինական Ամերիկայի մյուս պետություններին օրինակ ցույց տվեց, թե ինչպես կարելի է հասնել իշխանության փոփոխմանը ժողովրդավարական միջոցներով: Այստեղ նախարարը ակնարկեց Վենեսուելայում ռազմական հեղաշրջման փորձը եւ Պերուի իրադարձությունները: Իր հերթին Բրազիլական ժողովրդական շարժում կուսակցության նախագահ Օրեստես Կերսիան ընդգծեց, որ Ֆ. Կոլորի նկատմամբ իմպիչմենտի կիրառումը վկայում է բրազիլական ժողովրդավարության հասունության մասին, որն ապացուցեց զուտ սահմանադրական ճանապարհով նախագահին իշխանությունից հեռացնելու հնարավորությունը:

Երբ հայտնի դարձան իմպիչմենտի վերաբերյալ պատգամավորների պալատում քվեարկության արդյունքները, նախագահ Ֆ. Կոլորը արձակեց իր վերջին դեկրետներից մեկը՝ հատուկ հանձնաժողով ստեղծելու մասին: Նրա ֆունկցիաների մեջ են մտնում նախկին վարչակազմից նոր կառավարությանը իշխանության հանձնման ապահովումը, կապված նրա հետ, որ նախարարների ողջ դահլիճը հրաժարական է ներկայացրել եւ պատրաստ է իր լիազորությունները ցած դնել ցանկացած պահի: Համաձայն ձեռք բերված պայմանավորվածության, բոլոր նախարարներն իրենց պաշտոններում մնացին մինչեւ վերջնականապես ձեւավորվի նոր կառավարությունը:

«Բրազիլիայում ճգնաժամն անցավ, ծայր է առնում գործողությունների ժամանակը», իմպիչմենտի վերաբերյալ կոնգրեսում քվեարկությունից հետո լիազորներին հայտարարեց պատգամավորների պալատի նախագահ Իբսեն Պինեյրան, որը, համաձայն կանոնադրության, գրավեց փոխնախագահի պաշտոնը: Երկրում տնտեսական իրավիճակը ինչ-որ չափով բարելավվել է: Այդ մասին է խոսում Սան-Պաուլոյի եւ Ռիո-դե-Ժանեյրոյի առաջատար բորսաներում ազգային դրամական միավորի կրուզեյրոյի կայունացումը: Քաղաքական իրավիճակի առողջացման մասին են վկայում դադարեցված գործադուլներն ու ցույցերը, ինչպես նաեւ առաջատար ընդդիմադիր կուսակցությունների ղեկավարների միջեւ բանակցությունները, որոնք համաձայնվեցին համագործակցել Ի. Ֆրանկոյի հետ:

Սակայն կառավարությունը դեռ չափազանց շատ ունի պիտի գործարքի իջեցնելու արժեզրկման քափը, որի ամենամսյա մակարդակը հասել է 25 տոկոսի, կրճատի աճող գործազրկությունը, որը միայն Սան-Պաուլու նահանգում կազմում է 18 տոկոս, ինչպես նաեւ վերականգնի բնակչության ու ձեռնարկատերերի վստահությունը: ■

Միջին Արեւելքում տնտեսական համագործակցության խորհրդակցություն

RFI ռադիոկայանը հաղորդեց, թե Փարիզում 13 արաբական երկրների, Իսրայելի, Եւրոպական համայնքի եւ Ճապոնիայի մասնակցությամբ տեղի է ունենում երկօրյա խորհրդակցություն Միջին Արեւելքում տնտեսական համագործակցության խնդիրների շուրջ: Առաջին անգամ է, որ նման բնույթի խորհրդակցությանը մասնակցում է նաեւ Իսրայելը, որի այն նախապայմանները, թե խորհրդակցության աշխատանքներին պաղեստինյան պատվիրակության կազմում չմասնակցեն Արեւելյան Երուսաղեմի բնակիչները եւ Պաղեստինի ազգային խորհրդի անդամները, լիովին բավարարված են: RFI կայանը հաղորդում է, որ Սիրիան ու Լիբանանը հրաժարվել են մասնակցել այս խորհրդակցությանը: Ֆրանսիայի արտգործնախարար Ռոլան Դյուման նշել է, որ Ֆրանսիան առաջ է քաշելու Միջինարեւելյան զարգացման բանկի ստեղծման գաղափարը, Եւրոպայի Զարգացման եւ վերակառուցման բանկի նմանությամբ: Պաղեստինյան պատվիրակությունն իր հերթին պահանջել է ստեղծել Պաղեստինի զարգացման հիմնադրամ, Պաղեստինի տարածքներում տնտեսական զարգացումն ապահովելու համար: Իսրայելի պատվիրակության ղեկավարը արաբական երկրներին կոչ է արել դադարեցնել տնտեսական հարաբերությունների ոլորտում շրջափակման քաղաքականությունը Իսրայելի նկատմամբ:

Միջպետական բանկի համաձայնագիրը հազիվ թե պատրաստ է

Քիչ հավանական է, որ մինչեւ ԱՊՀ պետությունների ղեկավարների հաջորդ նիստը պատրաստ կլինի Միջպետական բանկի մասին համաձայնագրի նախագիծը: Այդ մասին «ԻՖ»-ին հայտարարեց հանրակցության անդամ-պետությունների հետ տնտեսական համագործակցության պետական կոմիտեի տնտեսական խնդիրների վարչության պետ Ադրիան Բուդյանուն: Ինչպես հայտնի է, Բիշքեկում կայացած վերջին հանդիպման ժամանակ որոշում է ընդունվել, որ ռուբլու գոտու մասին համաձայնագիրն ստորագրած երկրները մինչեւ դեկտեմբերի մեկը պետք է առաջարկություններ նախապատրաստեն այդ բանկի ստեղծման եւ բազմակողմանի հաշվարկների մեխանիզմի վերաբերյալ: Նա հաղորդեց, թե նոյեմբերի 3-5-ը Մինսկում տեղի կունենա փորձագետների հանդիպումը: Նրա խոսքերով, Միջպետական բանկը պետք է նմանվի միջազգային հաշվարկային բանկի:

Պատժամիջոցներ ռուբլու գոտուց դուրս գալու գործընթացը խախտող երկրների դեմ

Ռուսաստանի կառավարական շրջանակներում քննարկվում են այն միջոցառումները, որոնք Ռուսաստանը կարող է կիրառել ԱՊՀ երկրների հանդեպ, եթե նրանք ազգային վալյուտա մտցնելու դեպքում խախտեն ռուբլու գոտու պետությունների գործողությունների համակարգման եւ շահերի պաշտպանության մասին համաձայնագիրը: Ինչպես հայտնի դարձավ «ԻՖ»-ին, Ռուսաստանը կարող է դադարեցնել բեռների առաքումը, հրաժարվել այս կամ այն երկրին կանխիկ դրամ տալու պարտավորությունից: Բացի այդ, Ռուսաստանի կառավարությունը հավանաբար կարգելի տվյալ պետությունների քաղաքացիների համար նախատեսված ռուբլու հաշիվների բացումը Դաշնության կոմերցիոն բանկերում եւ թույլ չի տա ռուբլով ուժանյութ արտահանել

Ելցինը Ռուսաստանում ստեղծված իրավիճակի մասին

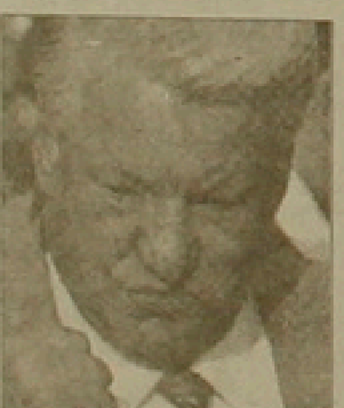

Բարեփոխումների ընթացքի մասին

«Բարեփոխումների ներգործությունը չի նվազել, սակայն քանի որ դիմադրությունն աճել է, բարեփոխումները դանդաղ են ընթանում», այսպես բնութագրեց Բ. Ելցինը Ռուսաստանում տեղի ունեցող տնտեսական եւ սոցիալական բարեփոխումների տեմպերը:

Նախագահն ուշադրություն դարձրեց, որ այժմ բարեփոխումների դեմ հաճախակի հանդես են գալիս Ռուսաստանի Դաշնության Գերագույն խորհուրդը, տեղական, մարզային եւ երկրամասային խորհուրդների մի մասը, ինչպես նաեւ *«տարբեր կոմունիստական կառուցվածքները»*: Միեւնույն ժամանակ, նշեց պետության ղեկավարը, կան նաեւ այնպիսի կառուցվածքներ, *«որոնք ոչ դեմ են, ոչ էլ կողմ»*:

Բ. Ելցինը հայտարարեց, թե բավարարված չէ շատ բնագավառներում տեղի ունեցող բարեփոխումների ընթացքից: Նրա կարծիքով, գլխավոր պատճառն այն է, որ մինչ օրս լուծված չէ հողի հարցը: *«Երբեմն մտածում եմ, որ ամռանը, երբ Գերագույն խորհուրդը հանգստանում էր, ես պետք է ստորագրեի հողի մասին հրամանագիրը, սակայն չէի ցանկանում անհարգալից վերաբերմունք դրսեւորել այդ մարմնի նկատմամբ»*, խոստովանեց նախագահը:

Գերագույն խորհուրդը, շարունակեց նա, դարձել է ակնհայտորեն պահպանողական: Շատ դեպքերում նրանից արմատական բարեփոխումների ուղղված որեւէ գործողություն սպասելն անօգուտ է:

Ընդդիմության մասին

Բ. Ելցինի կարծիքով, *«ներկա ընդդիմությունը իրականում չի կարելի այդպիսին համարել, քանի որ շատ է աղմկում, սակայն սոցիալական բազա չունի»*: Կարելի է ընդդիմություն համարել *«Քաղաքացիական միություն»*-ը, սակայն այն պետք է ունենա *«որեւէ շինիչ ծրագիր, եւ ոչ թե 12 կետ, որ ավելի շատ նման են կարգախոսների»*:

Կառավարության մասին

Նախագահի կարծիքով, ժողպատգամավորների առաջիկա համագումարը նախապատրաստվում է պահանջել ներկա կառավարության հրաժարականը: Սակայն նա համոզված է, որ չկա այնպիսի կառավարություն, որը կարողանա ավելի լավ աշխատել: *«Ամբողջ կառավարությունը Գայդարի հետ միասին փոխելը նշանակում է բարեփոխումների խորտակում»*, նշեց նախագահը: Նա նորից համոզվածություն հայտնեց, որ մինչեւ տարվա վերջ կամ հաջորդ տարվա առաջին եռամսյակը կհաջողվի կայունացնել գները: *«Հիմնական դժվարություններն արդեն հաղթահարված են»*, ասաց Բ. Ելցինը:

Պետականության մասին

Ինչ վերաբերում է Ռուսաստանի պետականության հեռանկարներին, Բ. Ելցինը նշեց, որ այն մնում է ամբողջական, միասնական պետություն, առանց *«ուղեկային իշխանությունների»*, սակայն տեղերում առավելագույն ինքնուրույնությամբ: Նա գտնում է, որ մինչեւ գարուն հնարավոր է եւ անհրաժեշտ անցկացնել հանրաքվե սահմանադրության եւ հողի սեփականաշնորհման վերաբերյալ:

Սոցիալական անհետաձգելի միջոցառումների մասին

Մոտ ժամանակներս նվազագույն կենսաթոշակի չափը Ռուսաստանում կհասնի մինչեւ 2250 ռուբլու: Էական ճշտումներ կմտցվեն աղքատների պաշտպանության մասին նախագահի հրամանագրի մեջ, որոնք կխոչընդոտեն սպեկուլյացիային: Նախատեսվում է ավելացնել երեխաներին տրվող նպաստները: Նրա խոսքերով, Ռուսաստանում ստեղծված «ծանր» իրավիճակի պայմաններում պետության ղեկավարի տրամադրությունը *«փայլուն չէ, սակայն ընկճված էլ չէ»*:

Իրեն շրջապատող մարդկանց մասին

Պատասխանելով իրեն շրջապատող մարդկանց մասին հարցին, Բ. Ելցինը մասնավորապես ասաց, թե փոխնախագահ Ա. Ռուցկոյը *«վերջին ամիսներին նորմալ էր աշխատում»*: Սակայն, նշեց պետության ղեկավարը, *«նա երբեմն հայտարարություններ է անում, որոնք կարելի է բացատրել միայն նրա բնավորությամբ: Նա շեշտակի վիրաժների սիրահար է»*:

Նախագահը գտնում է, որ Ա. Ռուցկոյի հետ *«կարելի է շարունակել աշխատել եւ համագործակցել»*: Ելցինն ավելացրեց, թե արտակարգ դեպքերում ինքն ստիպված է զրուցել փոխնախագահի հետ երեսառերես, եւ դրանից հետո *«որոշ ժամանակ, 1-1,5 ամիս, ամեն ինչ նորմալ է ընթանում:»* Հետո ինչ-որ խմբավորում հավանաբար նորից *«լարում է»* նրան:

Խոսելով Խասբուլատովի մասին, նախագահը մտահոգություն հայտնեց, որ խորհրդարանի նախագահին աջակցում են Իսակովը, Բաբուրինը, «Սովետսկայա Ռոսիա»-ն: Սակայն, նշեց Ելցինը, *«երբ ես նրա հետ քննարկում եմ կոնկրետ հարցեր, տեղի է ունենում գործարար խոսակցություն»*: ■

digitised by A.R.A.R.@

Վերջապես գտնվել են Ռիբենտրոպ-Մոլոտով պակտի բնագրերը

1939-1941 թթ. Եվրոպայի բաժանման մասին Ռիբենտրոպ-Մոլոտով պակտի, ինչպես նաեւ 8 այլ գաղտնի համաձայնագրերի փաստաթղթերի բնօրինակները հինգշաբթի օրը ցուցադրվեցին մամուլին, Ռուսաստանի արխիվների գործերով պետական կոմիտեում կայացած մամուլի ասուլիսում: Այդ հիմնարկի ղեկավար Ռուդոլֆ Պիխոյան հայտնեց, թե չնայած այս փաստաթղթերի բովանդակությունը, արդեն հայտնի էր ողջ աշխարհին եւ խաղաղական բազում վեճերի տեղիք էր տվել, սակայն փաստաթղթերի բնօրինակները խիստ գաղտնի պահված են եղել ԽՄԿԿ ԿԿ-ի քաղբյուրոյի արխիվներում:

Իոսելիանիի ծանր վիրավորվելու մասին լուրերը կեղծ են

«Մխեդրիոնի» զինված խմբավորման հրամանատարության ներկայացուցիչը «ԻՖ»-ին տված հարցազրույցում հերքեց աքխազական աղբյուրների լուրերն այն մասին, թե Վրաստանի փոխնախագահ, «Մխեդրիոնի»-ի ղեկավար Ջաբա Իոսելիանին ծանր վիրավորվել է: Գուդաուտայից ստացված լուրերի համաձայն, Իոսելիանին ծանր վիրավորվել է Օչամչիրայի մոտ, հոկտեմբերի 26-27-ին եւ այժմ գտնվում է այնտեղի երկաթուղային հիվանդանոցում:

Բուշ-Քլինթոն տարբերությունը հասել է 2 տոկոսի

RFI ռադիոկայանը հաղորդում է, որ Գելեպի ինստիտուտի սոցիոլոգիական հարցման արդյունքի համաձայն ԱՄՆ-ի ներկայիս նախագահ Ջորջ Բուշի եւ գալիք նախագահական ընտրարշավում առաջին դիրքը գրավող Բիլ Քլինթոնի միջեւ տարբերությունը կրճատվել է մինչեւ 2 տոկոսի:

Ելցինը դադարեցնում է զորքերի դուրսբերումը Մերձբալթիկայից

Հինգշաբթի օրը Ելցինը կարգադրել է դադարեցնել ռուսական զորքերի դուրսբերումը Մերձբալթիկայից: Կարգադրության համաձայն, դուրսբերումը կշարունակվի Լատվիայի, Լիտվայի եւ Էստոնիայի հետ միջպետական համաձայնագրերի ստորագրումից հետո: Համաձայնագրերում պետք է նշվի դուրսբերման կարգը, ինչպես նաեւ պետք է նախատեսվեն զորամասերի սոցիալական պաշտպանվածության միջոցներ: Այդ մասին «ԻՖ»-ին հայտնեցին Ռուսաստանի Նախագահի մամուլի ծառայությունում: Ելցինը զորքերի դուրսբերման գործընթացը կապում է նաեւ բալթյան երկրների հետ տնտեսական համաձայնագրերի կատարման ընթացքի հետ:

Առեւանգվել է ռուսական բանակի ռազմական ուղղաթիռը

Ռուսական բանակի զորամասերից մեկի ուղղաթիռների թռիչքահրապարակից առեւանգվել է ռազմական ուղղաթիռ: Այդ մասին «ԻՖ»-ին հայտնեցին Անդրկովկասի զինվորական օկրուգում:

Փնտրվում է կոնֆլիկտաբան

Իրազեկ աղբյուրների տվյալներով, նոր ստեղծված «Ռոսիա» դաշնակցային հեռուստառադիոհաղորդումների ծառայության ղեկավար Բելա Կուրկովան փնտրում է կոնֆլիկտաբանի: Նա գտնում է, թե այդպիսի մասնագետի ներկայությունը [illegible] ժողովում անհրաժեշտ է:

Մալյանցիների հաջող վերադարձը

Հենրիկ Մալյանի անվան թատրոնն արդեն իր մշտական հանդիսատեսն ունի, որն անհամբեր սպասում է նրա յուրաքանչյուր նոր ներկայացմանը: Սակայն այս թատերաշրջանում կարծես թե այն ուշացավ: Որպես թատրոնի երկրպագուներից մեկը քայլերս ակամա ուղղեցի Կինոյի տուն, որտեղ հանգրվանում է թատրոնը:

Ինչպես պարզվեց, թատերախումբը վերջերս է վերադարձել Եգիպտոսից, ուստի ժամանակ էր պետք նոր թատերաշրջանին պատրաստվելու համար: Հայ դերասաններն այս անգամ մեկնել էին ոչ թե հերթական արտասահմանյան շրջագայության, այլ հեղինակավոր մի փառատոնի մասնակցելու: Խոսքը Կահիրեում անցկացվող փորձարարական թատրոնների 4-րդ միջազգային փառատոնի մասին է, որին այս տարի մասնակցում էին 35-ից ավելի երկրներ: Թատրոնի գեղարվեստական ղեկավար, հանրաճանաչ դերասան Աշոտ Ադամյանը բավական մանրամասն պատմեց թե՛ փառատոնի, թե՛ հայ դերասանների մասնակցության մասին:

Եկել էին թատերախմբեր, ընդ որում ոչ միայն փորձարարական բնույթի, Անգլիայից, Ֆրանսիայից, Լեհաստանից, Ռումինիայից, Ճապոնիայից, Ֆիլիպիններից եւ այլն: Տասն օր տեւած այս թատերահանդեսն ուղեկցվել է նաեւ թատերագիտական խնդիրներին նվիրված միջազգային գիտաժողովով եւ ցուցահանդեսներով, փառատոնին հասկացված լուրջ ուշադրության մասին է խոսում այն հանգամանքը, որ այդ օրերին լույս էին տեսնում ճաշակով ձեւավորված հատուկ թողարկումներ, որոնցում հանգամանորեն վերլուծվում էին նշանակալից ներկայացումները:

Մեր դերասաններն իրենց հետ տարել էին Հովհ. Թումանյանի «Հեքիաթներ»-ը: Ինչպես արաբական մամուլն է հայտնում, տեղի հանդիսատեսը հաճելիորեն զարմացել է՝ տեսնելով ազգային նյութի այսչափ նորովի ու թարմ մատուցում: Շատ-շատերի համար հայտնություն էր հայ դերասանների ելույթը: Էլ չենք ասում այն մասին, որ աշխարհի տարբեր ծագերից եկած դերասան-դերասանուհիներն այս թատերախմբի ցուցադրած դիտարժան խաղով առաջին անգամ մոտիկից առնչվեցին հայկական թատրոնի հետ: Միջազգային ժյուրին եւս (նախագահ՝ Ալի Էլ-Ռաեյ) շատ բարձր է գնահատել մեր դերասանների խաղը: Եւ ինչպես Աշոտ Ադամյանն ասաց, մինչեւ վերջին օրը շատերը կարծում էին, թե հայկական խումբը կարժանանա փառատոնի միակ պարգեւին: Ցավոք, այդպես չեղավ, ու «Լավագույն բեմադրության համար» մրցանակը շնորհվեց Լիբանանի երիտասարդական թատրոնին: Բայց այդուհանդերձ մեր դերասանները գտնում են, որ մասնակցությունն ու միջազգային փորձի ձեռքբերումն էին առավել կարեւորը:

Որ իրոք մեր թատերախումբն առանձնահատուկ ուշադրության է արժանացել, վկայում է նաեւ այն հանգամանքը, որ Եգիպտոսի մշակույթի նախարարությունը «Հենրիկ Մալյան» թատերախմբին կրկին հրավիրել է «բուրգերի երկիր»՝ մասնակցելու հունվարին կայանալիք դասական ստեղծագործությունների ամենամյա փառատոնին: Արան հայ դերասանները ամենայն հավանականությամբ կտանեն Բոկկաչոյի «Դեկամերոն»-ը: Փառատոնի շրջանակներից դուրս մեր թատերախումբը երկու անգամ հանդես է եկել եգիպտահայ համայնքի առջեւ: Նրանք Կահիրեում ելույթ են ունեցել Պլեքբանյան սրահում, իսկ Ալեքսանդրիայում՝ Պողոսյան ազգային վարժարանում:

Պետք է հատուկ [illegible], որ եթե չլիներ «Արքսար» [illegible] ձեռնարկությունը (տնօրեն՝ Հովհան [illegible]), հազիվ թե գլուխ գար այս ուղեւորությունը: Հուսանք, թե վերականգնվում են ազգային բարերարներ, եգիպտահայեր Պողոս Բեյ Յուսուֆյանի, Նուբար Փաշայի եւ այլոց դրած ազգաշահ ավանդույթները: Բայց մյուս կողմից, պետականություն ունեցող երկրի թատրոնը եւ նաեւ արվեստի մյուս օջախները չպիտի ապավինեն միայն գործարար մարդկանց հովանավորությանը: Իսկ ու՞ր մնաց պետությունը, պետական հոգածությունը, չէ՞ որ այդ թատրոնները նախ եւ առաջ ազգ ու ազգային պետություն են ներկայացնում: Ոգեւորված հաջողությունից Մալյանի անվան թատրոնի կոլեկտիվը նոր ծրագրեր է մշակում, նախապատրաստվում ձմեռային այցին: Ըստ դերասան Արա Սարգսյանի, *«մասնակցությունը նման փառատոններին ստեղծագործական նոր լիցք է հաղորդում, նոր, տակավին անհայտ ձեռնարկումների մղում»:*

«Անչափ կարեւոր է շփումը մյուս երկրների քո գործընկերների հետ, թատերական նորագույն հոսանքների ծանոթանալը, միջազգային կապեր հաստատելը», ավելացնում է նա: Այս նպատակով մալյանցիները լրջորեն խորհում են արդեն մեզ մոտ միջազգային նմանատիպ փառատոն կազմակերպելու եւ անցկացնելու մասին, որի ժամանակ ոչ միայն կծանոթանան ուրիշների արվեստին, այլեւ կծանոթացնեն մերին, մեր ազգային թատրոնի նվաճումներին:

Բայց այդ ամենն ապագայում, իսկ մինչ այդ, այսօր տեղի կունենա թատրոնի 13-րդ թատերաշրջանի բացումը: Ավանդույթի համաձայն, դերասանները կներկայացնեն Հովհ. Թումանյանի «Հեքիաթներ»-ը:

ԼԵՎՈՆ ԼԱՃԻԿՅԱՆ

Մոցարտը, Արաքս Դավթյանը եւ ուրիշներ

Ուրիշների թվին առաջին հերթին պատկանում են այդ երեկո (Կամերային երաժշտության տուն, 28 հոկտեմբերի) Երեւանի կոնսերվատորիայի Օպերային ստուդիայի երգչախումբը, «Սերենադ» կամերային նվագախումբը եւ մենակատարներին միավորած դիրիժոր Հովհաննես Միրզոյանը: Դավթյանից բացի, մեներգում էին Լիլիթ Գրիգորյանը (մեցցո-սոպրանո), Սարգիս Թոռոսյանը (տենոր), Սուրեն Շախիջանյանը (բաս): Հնչում էր Վոլֆգանգ Ամադեուս Մոցարտի երաժշտությունը:

Մենագրական համերգները միշտ էլ ծանրակշիռ են լինում: Հատկապես այն դեպքերում, երբ երաժշտության հեղինակը հանճար է: Մոցարտի երգչախմբային ստեղծագործությունները Երեւանում այնքան էլ հաճախ չեն հնչում, այդ պատճառով էլ դրանց յուրաքանչյուր կատարումը դառնում է նշանավոր իրադարձություն: Առավել եւս, երբ մասնակցում է մեր մեծ երգչուհի Արաքս Դավթյանը: Մոցարտի երաժշտությունը հատուկ տեղ է գրավում երգչուհու երգացանկում: Նա մասնակցել է Մոցարտի ստեղծագործությունների բեմականացմանը Օպերային ստուդիայի բեմում (1982-ին Դավթյանի օպերային դեբյուտը «Այդպես են վարվում բոլորը» ներկայացման մեջ, այնուհետեւ «Թատրոնի դիրեկտորը» օպերայում), բազմիցս սոպրանոյի պարտիաներ է երգել զանազան կանտատներում, մեսսաներում, մոտետներում եւ Մոցարտի «Ռեքվիեմ»-ում, այդ ամենից բացի, հանդես է եկել նաեւ «Մոսկովյան վիրտուոզներ» նվագախմբի հետ (դիրիժոր Վ. Սպիվակով):

Երգի գերազանց դպրոցի շնորհիվ բազմապատկված Արաքս Դավթյանի ձայնային գերազանց տվյալները, բարձր ճաշակը եւ ոճային կատարման ճշգրտությունը լիովին բացահայտում են մեծ ավստրիացու երաժշտությունը: Այդ երեկո Դավթյանը հնչած ողջ նյութի երաժշտական յուրօրինակ կատալիզատոր էր: Կատարվեց երկու մեսսա. այսպես կոչված «Դավանման» (Vesperae Solennes de Confessore, Կ. 339) եւ «Թագադրման» (Krönungs-Messe, Կ. 317), ընդ որում, դրանցից առաջինը Երեւանում առաջին անգամ: Դրանցում սոպրանոյի պարտիան կոմպոզիտորը պահպանել էր որպես առաջնային: Դա վերաբերում է հատկապես «Թագադրման» մեսսային: Հրավիրելով Դավթյանին, դիրիժորը կատարել էր շատ կարեւոր ընտրություն, քանի որ նրա մասնակցությունն անմիջապես բարձրացրեց ողջ համերգի կատարողական մակարդակը: Դավթյանի երգած երաժշտական յուրաքանչյուր մասնիկն ասես դաջվում էր ունկնդիրների գիտակցության մեջ: Ոչ մի հնչյուն չէր վրիպում երգչուհու ուշադրությունից, իսկ դրանց միասնությունից կերտվում էր թանկարժեք քարերով ընդելուզված զարմանահրաշ մի մանյակ: Երգչուհու վեհանձն, հնչերանգներով հագեցած ձայնը, ինչպես միշտ ցնցեց իր բնականությամբ, ձայնավորման ազատությամբ, եւ, որ գլխավորն է, երաժշտականի ու աստվածայինի ներդաշնակությամբ: Իսկ կարելի՞ է, ըստ էության, տարանջատել այդ ակունքները, եթե խոսքը Մոցարտին է վերաբերում: «Agnus Dei»-ի զարգացված սոպրանային մեներգը Դավթյանի կատարմամբ դարձավ «Թագադրման» մեսսայի գագաթնակետը: Այնուհետեւ բառերը կորցրին իրենց իմաստը:

Մոցարտի երկու մեսսաներն էլ առանձնանում են իրենց անսովոր կատարողական բարդությամբ: Դա առանձնապես վերաբերում է «Դավանման»-ին: Համերգային կայուն փորձ չունեցող երգչախմբի ու նվագախմբի ստեղծագործությունը հաղթահարելու փաստը շատ բան է վկայում հօգուտ նրանց: Հետեւաբար, հարկավոր է որոշ ժամանակ անց կրկնել դրանք, որպեսզի երաժշտական տեքստը խոչընդոտ չդառնա գեղարվեստական աշխատանքին: Անկասկած, նման աշխատանքի առավելագույն արդյունքը դրսեւորվեց «Թագադրման» մեսսան կատարելիս: Այստեղ ի հայտ եկան երգչախմբի բազմաթնույթ, զուտ կամերային հատկանիշները, ձայնաստիճանների փոփոխության ճկունությունը, նուրբ երանգավորումը, դիրիժորական փայտիկի համերաշխությունը: Դրան զուգահեռ երգչախմբին անհրաժեշտ է կատարելագործվել կերպարահնչյունային համերաշխության մեջ, չխուսափել ծավալային վսեմ հնչողությունից, որոնք շատ կարեւոր են Մոցարտի երաժշտական աշխարհը հաղորդելու համար: Դիրիժոր Հ. Միրզոյանը կոլեկտիվի հետ աշխատելու իր սկզբունքների արդյունավետությունը գերազանց ցուցադրեց «Ave, verum Corpus» (Կ. 618) վսեմ մոտետի մեկնաբանման ժամանակ, որը Մոցարտը գրել է մահից մի քանի ամիս առաջ: Այստեղ տեքստի բոլոր մանրամասնությունները հասցված են ավարտին, երաժշտությունը թողնում է հնչող որմնանկարի տպավորություն:

Վերջապես, մյուս կատարողների մասին: Նրանցից ամենից ավելի «տեսադաշտում» էր Սարգիս Թոռոսյանը: Նա անսամբլում առավել փորձառու էր եւ հանդես բերեց ընթացքում հնչողության մակարդակը հավասարակշռելու կարողություն: Մնացած երգիչներն այս առումով այնքան էլ գովելի չէին: Դե, իհարկե, դժվար է կարիերայի հենց սկզբում մրցել Դավթյանի նման բարձրակարգ երգչուհու հետ: Առավել եւս, որ այդ վոկալիստները դեռեւս շատ երիտասարդ են (օրինակ, Ս. Շախիջանյանը դեռեւս մեր կոնսերվատորիայի երրորդ կուրսի ուսանող է): Սակայն համոզված եմ, որ ապագայում նրանք կհասնեն իրենց նպատակին:

ՍՎԵՏԼԱՆԱ ՍԱՐԳՍՅԱՆ
երաժշտագետ

digitised by A.R.A.R.@

Մնացել է 10 օրվա թղթի պաշար

Մեր ժամանակներս Հայաստանում կարող է դադարեցվել շատ թերթերի հրատարակությունը, քանի որ վերջին 3 ամիսների ընթացքում երկաթգծի շրջափակման պատճառով հանրապետություն գործնականում ոչ մի տոննա թուղթ չի մտել։ Այդ մասին երեկ «Սնարք»-ի թղթակցին հաղորդեց «Պարբերական» հրատարակչության տնօրեն Վրեժ Մարկոսյանը։ Միաժամանակ նա նշեց, թե ներկա պահին 1 կգ թուղթը, հաշվի առնելով առաքման ծախսերը, արժե ոչ պակաս, քան 40 ռուբլի։ Հանրապետությունում մնացել է լրագրային թղթի 10 օրվա պաշար, ավելացրեց Վրեժ Մարկոսյանը։

Արտավազդ Գեւորգյան. «Մաֆիոզ խմբերին հովանավորում են օրինապահ մարմինները»

Հանրապետությունում տիրող տնտեսական եւ սոցիալական քաոսի պայմաններում հանցագործ աշխարհն իրեն արտոնյալ վիճակում է զգում, այսօր լրագրողներին հայտարարեց գլխավոր դատախազ Արտավազդ Գեւորգյանը։ Նրա կարծիքով, օրինապահ մարմինները չեն գտնվում իրենց բարձրության վրա։ Նա հայտնեց, որ ամսական հանրապետությունում կատարվում է մոտ 1000 հանցագործություն։ Աճում է ծանր հանցանքների թիվը, որոնց մեծ մասը չի բացահայտվում։ Հանցագործների 40 տոկոսը խուսափում է դատարանից։

Վերլուծելով ներկայիս իրավիճակը, գլխավոր դատախազն այդ վիճակի հիմնական պատճառներից մեկը համարում է օրինապահ մարմինների նկատմամբ բնակչության անվստահությունը, օրինապահ մարմինների տեխնիկական անբավարար հագեցվածությունը, ինչպես նաեւ որոշ քննիչների եւ դատախազների պրոֆեսիոնալ ցածր մակարդակը։

«Սնարք»-ի թղթակցի հարցին, թե ինչ է արվում դատախազության աշխատակիցների պրոֆեսիոնալ մակարդակը բարձրացնելու համար, Ա. Գեւորգյանը պատասխանեց, որ կադրային հարցն իրենց ամենացավոտ խնդիրներից է։ 23 շրջանային դատախազություններում վերջին ժամանակներս 66 կադրային փոփոխություն են եղել։ *«Մենք ձգտում ենք նրան, որպեսզի դատախազություն աշխատելու գան մաքուր ձեռքերով եւ մաքուր խղճով պրոֆեսիոնալներ։ Այդ ժամանակ մաֆիոզ կառույցները այլեւս հովանավորներ չեն գտնի օրինապահ մարմիններում։ Այն ժամանակ էլ կարելի է խոսել որակական փոփոխությունների մասին։ Առայժմ այդ հարցը մեզ մոտ բաց է»։*

Այս ձմեռ թբիլիսցիների բնակարաններում ցուրտ կլինի

Ջեռուցման շրջանը Թբիլիսիում այս տարի կարճացված կլինի։ Այդ մասին «Սնարք»-ի թղթակցին հայտնեցին Թբիլիսիի ջեռուցման տնտեսության վարչությունում։ Վարչության պետ Թեյմուրազ Գուրգենիձեի խոսքերով, այդ ստիպողական քայլը հանրապետությունում բնական գազի եւ մազութի պակասության հետեւանք է։ Դրանից բացի, ձմեռվա նախապատրաստական աշխատանքներն սկսվել են միայն հոկտեմբերին, երբ այդ նպատակներին քաղաքապետարանը հատկացրեց 250 միլիոն ռուբլի։ Ենթադրվում է, որ ջեռուցման շրջանը Թբիլիսիում կսկսվի դեկտեմբերի 1-ից եւ ավելի կարճ կտեւի, քան նախորդ տարիներին։

Վրաստանի վարչապետ Թենգիզ Սիգուան հեռուստատեսությամբ ելույթ ունենալիս հայտարարել է, թե նոյեմբերի 1-ից հացի մեկ կիլոգրամը 5 ռուբլուց կդառնա մինչեւ 25 ռուբլի։ Միաժամանակ վարչապետը խոստացավ զգալիորեն բարձրացնել աշխատավարձերը, կենսաթոշակներն ու կրթաթոշակները։

Ելցին. Եվրոպական խորհուրդ 1993-ից ոչ ուշ

Հինգշաբթի օրը Կրեմլում կայացած հանդիպման ժամանակ, Բորիս Ելցինը Եվրոպայի Խորհրդի գլխավոր քարտուղար Կատրին Լալումիերին հայտարարեց, թե Ռուսաստանը պատրաստ է այդ միջազգային կազմակերպությունում ընդգրկվելու անհրաժեշտ քայլեր անել 1993 թ. ոչ ուշ։ Ելցինը պատրաստ է մասնակցել ԵԽ բարձրագույն մակարդակով խորհրդին, բայց միայն Խորհրդի անդամ երկրի ղեկավարի կարգավիճակով։

Հենրիկ Մալյանի անվան թատրոն-ստուդիան

Հանրապետական Կինոյի տան փոքր դահլիճում ներկայացնում է.

Նոյեմբերի 2-ին, 9-ին

Ի. Շտոկ

«Աստվածային կատակերգություն»

Նոյեմբերի 15-ին, 16-ին

Ջ. Բոկաչչո

«Դեկամերոն»

Տոմսերը վաճառվում են Կինոյի տան տոմսարկղում ամեն օր, ժ. 11-ից 18-ը։ Հեռախոս 57-02-96։ Ներկայացումների սկիզբը ժ. 18-ին։

Ռամազը գնում է պատերազմ

«Թբիլիսի» կամավորական գնդում առաջին զինվորագրվածներից մեկը թատրոնի հայտնի ռեժիսոր, ժողովրդական դերասան Ռամազ Չխիկվաձեն էր։ Ինչպես Վրաստանի մայրաքաղաքից հայտնում է «Սնարք»-ի թղթակիցը, այս գունդը, որը կազմված է լինելու միայն 35-ն անց տղամարդկանցից, Աբխազիա կմեկնի նոյեմբերի առաջին կեսին։ Գունդը ձեւավորվում է քաղաքապետարանի նախաձեռնությամբ։ Իսկ նրանց համար տաք բաճկոնները կարել են «Թբիլհագուստ» նորաձեւության սրահում, որի աշխատակիցները որոշել են այդ միջոցով իրենց համեստ ավանդը ներդնել Վրաստանի տարածքային ամբողջականության պաշտպանության գործին։

Տիրամայրը տիեզերքում

Վլադիմիրի Տիրամոր սրբապատկերը կտեղավորվի «Սոյուզ» տիեզերանավում, որը կմեկնարկի նոյեմբերի 15-ի լույս 16-ի գիշերը։ «Եւրոպա-Ամերիկա-500» մարդասիրական տիեզերական նախագծի նախաձեռնողները նշում են, որ Մոսկվայի եւ Համայն Ռուսիո պատրիարք Ալեքսի 2-րդն այդ ճանապարհով է ուզում սրբապատկերը նվիրել ԱՄՆ-ի եկեղեցիների ազգային խորհրդին։ Հրթիռը կարձակվի Պլեսեցկի զինվորական օդանավակայանից, իսկ ապարատը վայրէջք կկատարի Խաղաղ օվկիանոսում Սիեթլի մոտ։

Տուն չեն թողնում

Վերջին կես տարվա ընթացքում նախկին ԽՍՀՄ հանրապետություններից Ադրբեջան է տեղափոխվել 1500 ադրբեջանցի բանտարկյալ, որոնք ձերբակալվել են դեռ ԽՍՀՄ-ի գոյության ընթացքում։ Միայն Բելառուսի եւ Ուկրաինայի դատախազությունները դեռեւս թույլ չեն տալիս 200 բանտարկյալների տեղափոխել Ադրբեջան։

Բժշկագիտության դոկտ. պրոֆ. նյարդահոգեբույժ

Վ. Հ. Հովհաննիսյանը

կատարում է նեւրոզով, ստրեսային ծագում ունեցող տարբեր հոգեախտաբանական խանգարումներով, էպիլեպսիայով տառապող հիվանդների ընդունելություն։

Երբ ձեզ անհանգստացնում է տեւական ընկճվածությունը, աշխատունակության անկումը, վախը, տագնապը առանց հապաղելու կարող եք զանգահարել 53.16.16։

Ընդունելությունը ամեն օր ժամը 19:00-21:00։

Լուրերը Interfax-ի «Սնարքի», «Նոյան տապանի» եւ մեր թղթակիցների

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Ֆիշեր-Սպասկի՝ 9:5

Սպասկու վերջին ճիգերը

«20-րդ դարի ռեւանշ մրցամարտ»-ի 26-րդ պարտիայում սպիտակներով խաղացող Սպասկին սփոփանքի հաղթանակ տարավ։ Շախմատային պատմության ընթացքում ամենահարուստ մրցամարտի ելքը կասկած չի հարուցում։ Ֆրանսիացի գրոսմայստերի վերջին ճիգերն են։ Հաշիվը փոքր-ինչ կրճատվեց։ 9:5 հաշվով առջեւում է Ֆիշերը։

Այսօր նախատեսված է հերթական 27-րդ պարտիան։ Սպիտակներով խաղալու է Ֆիշերը։

Հաղթեց Ադամսը

Թիլբուրգում ավարտվեց օլիմպիական մրցակարգով անցկացված շախմատային խոշորագույն եւ ինքնատիպ մրցաշար-մրցամարտը։

64 ուժեղագույն գրոսմայստերներից ապարեզում մնացին միայն երկու երիտասարդ եւ տաղանդավոր գրոսմայստերներ՝ մինսկցի Բորիս Գելֆանդը եւ Անգլիայի ներկայացուցիչ Մայքլ Ադամսը։

Հիմնական երկու հանդիպումներում արձանագրված ոչ-ոքիներից հետո կարճացված ժամանակով լրացուցիչ հանդիպումներում հաղթանակ տարավ Ադամսը, որն էլ արժանացավ 60 հազար դոլլար դրամական պարգեւի։

ՖԻՇԵՐ-ՍՊԱՍԿԻ

25-րդ պարտիա

Սիցիլիական պաշտպանություն

1. e4 c5 2. Ձc3 Ձc6 3. Ձge2 d6 4. d4 cd 5. Ձ:d4 e6 6. Փe3 Ձf6 7. Թd2 Փe7 8. f3 a6 9. 0-0-0 0-0 10. g4 Ձ:d4 11. Փ:d4 b5 12. g5 Ձd7 13. h4 b4 14. Ձa4 Փb7

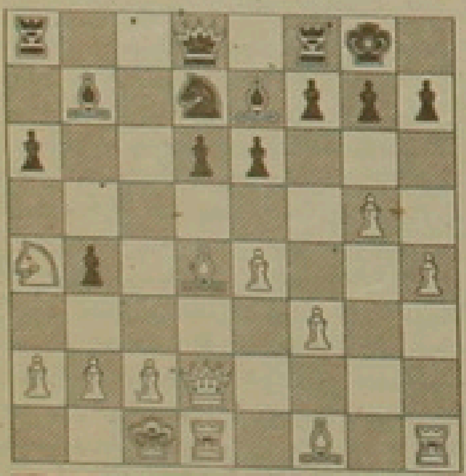

15. Ձb6 Նb8 16. Ձ:d7 Թ:d7 17. Աb1 Թc7 18. Փd3 Փc8 19. h5 e5 20. Փe3 Փe6 21. Նdg1 a5 22. g6 Փf6 23. gh+ Աh8 24. Փg5 Թe7 25. Նg3 Փ:g5 26. Ն:g5 Թf6 27. Նhg1 Թ:f3 28. Ն:g7 Թf6 29. h6 a4 30. b3 ab 31. ab Նfd8 32. Թg2 Նf8 33. Նg8+ Ա:h7 34. Նg7+ Աh8 35. h7, սեւերը հանձնվեցին։

Առավել մեծ տպավորություն է թողնում ձիու ժամանակավոր զոհաբերությունը, որն ամերիկացի գրոսմայստերը կիրառեց 15-րդ քայլում։ Պարտիան զարգանում էր սիցիլիական պաշտպանության ամենասուր տարբերակներից մեկին հատուկ սցենարով, երբ սպիտակները գրոհում են արքայական, իսկ սեւերը՝ թագուհու թեւում։ Ամբողջ խնդիրը սովորաբար հանգում է նրան, թե կողմերից որի գրոհն ավելի շեշտակի կստացվի։ Ֆիշերը գործում էր մրցակցից շատ ավելի ակտիվ։

Գ. Հ.

Ջիմ Կուրյեի աննախադեպ անհաջողությունը

Շվեդիայի մայրաքաղաքում տեղի ունեցող մեծ թենիսի խոշորագույն մրցաշարի 3-րդ փուլում, որի մրցանակային հիմնադրամը մեկ միլիոն 300 հազար դոլլար է, իրար ետեւից երկու պարտություն կրեց աշխարհի թիվ առաջին թենիսիստ, ամերիկացի Ջիմ Կուրյեն, որը նախ անհաջողությամբ մասնակցեց մենախաղերում, ապա զուգախաղերում, որտեղ նրան ընկերակցում էր մեկ այլ հանրահայտ թենիսիստ՝ հարավսլավացի Գորան Իվանիշեւիչը։

Տաշքենդն ուզում է դառնալ 2000 թ. օլիմպիական խաղերի մայրաքաղաք

Ուզբեկստանը մտադիր է 2000 թ. օլիմպիական խաղերն անցկացնել իր մայրաքաղաքում։ Ուզբեկստանի օլիմպիական կոմիտեի պատվիրակությունը մեկնել է Մեքսիկայի Ակապուլկո քաղաքը, որտեղ ազգային օլիմպիական կոմիտեների գլխավոր համաժողովը նոյեմբերի 2-ից 8-ը ներկայացնելու է 27-րդ օլիմպիական խաղերն իրենց մոտ անցկացնել ցանկացող հավակնորդ քաղաքներին։

ՀՀ բարձրագույն խմբի առաջնություն

«Բանանց»-ը դուրս մնաց չեմպիոնության համար պայքարից

Ընդամենը մեկ տուր մնաց ՀՀ առաջին անկախ առաջնության ավարտին։ Պարզ է դառնում, որ վերջնագծից հետո էլ չեմպիոնը չի որոշվի։ Հերթական տուրում երեկ Գյումրիում տեղի ունեցած սկզբունքային մրցավեճում «Բանանց»-ը զիջելով «Շիրակ»-ին, գործնականում դուրս մնաց չեմպիոնության համար ծավալված անողոք մրցավազքից։ Առանց սխալվելու կարելի է ասել, որ չեմպիոնը որոշվելու է «Շիրակ»-ի եւ ՀՄԸՄ-ի միջեւ լրացուցիչ խաղում։ Մինչ այդ եզրափակիչ տուրում նոյեմբերի 5-ին ՀՄԸՄ-ն ընդունելու է «Կոտայք»-ին, իսկ «Շիրակ»-ը Երեւանում մրցելու է «Նաիրի»-ի հետ։

Եզրափակիչ փուլ (1-12-րդ տեղեր)
11-րդ տուր

«Կանազ»–ՀՄԸՄ՝ 1:2, «Կիլիկիա»–ՀՄՄ-ՖԻՄԱ՝ 0:11, «Զվարթնոց»–«Արարատ»՝ 0:2, «Կոտայք»–«Նաիրի»՝ 3:2, «Շիրակ»–«Բանանց»՝ 3:0

Մրցաշարային աղյուսակը եզրափակիչ տուրից առաջ

	Խ	Հ	Ո	Պ	Գ	Մ
1. ՀՄԸՄ	21	16	3	2	72-29	35
2. Շիրակ	21	16	3	2	53-14	35
3. Բանանց	21	16	2	3	70-25	34
4. Արարատ	21	14	4	3	68-15	32
5. Վան	21	11	1	9	47-46	23
6. Սյունիք	21	7	3	11	39-47	17
7. Կոտայք	21	7	3	11	30-42	17
8. ՀՄՄ-ՖԻՄԱ	21	6	4	11	38-40	16
9. Նաիրի	21	6	5	10	26-47	15
10. Զվարթնոց	21	3	5	13	30-58	11
11. Կիլիկիա	21	3	2	16	21-97	8
12. Կանազ	21	2	3	16	27-61	7

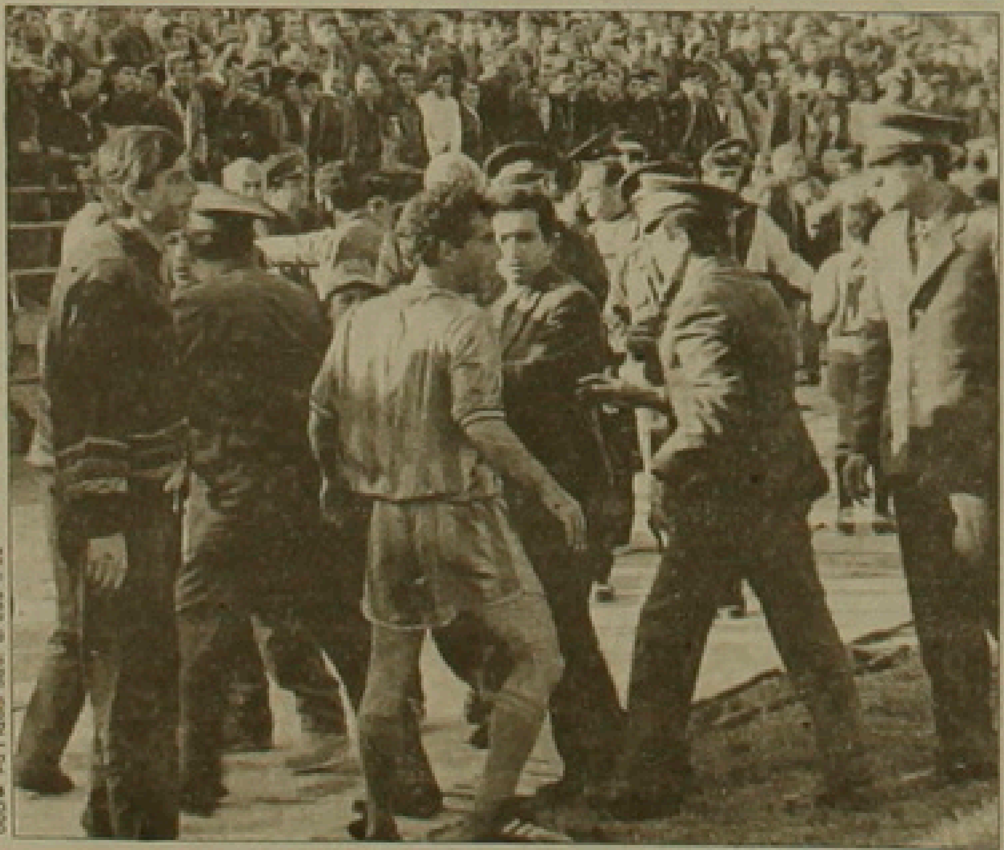

Ցավոք, որերորդ անգամ Գյումրիում հանդիպումը խաղաղ ընթացք չունեցավ։ Դաշտից հեռացվեց «Բանանց»-ի պաշտպան Գեւորգ Քամալյանը։ Փոխադարձ դժգոհությունները եւ վեճերը տեղիք տվեցին, որ խաղադաշտ թափվեն մարզասերները։ Հանդիպումն ընդհատվեց 7 րոպեով, միայն տեղի միլիցիայի աշխատակիցների եռանդուն ջանքերի շնորհիվ մի կերպ կրքերը հանդարտվեցին, եւ հնարավոր եղավ շարունակել խաղը։

Բաժինը վարում է Սամվել ԲԱՂԴԱՍԱՐՅԱՆԸ

Ազգ

Հիմնադիր եւ հրատարակիչ «Ազգ» թերթի հիմնադիր խորհուրդ

Գլխաւոր խմբագիր ՅԱԿՈԲ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Խմբագիր ՀԱՄԼԵՏ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Տնօրէն ՍԱՐԳԻՍ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

52.16.35 գլխ. խմբ.
58.18.41 խմբագիր
56.28.63 տնօրէն

Apple® Macintosh® համակարգչային շարուածքը «Ազգ» թերթի

digitised by A.R.A.R.@